

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

LWR.410.27.1.2023

**Pan
Bartłomiej Jakubowski
Dyrektor Parku Narodowego
Gór Stołowych**

Park Narodowy Gór Stołowych
ul. Słoneczna 31
57-350 Kudowa-Zdrój

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/062 – „Zarządzanie ochroną przyrody w parkach narodowych”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Park Narodowy Gór Stołowych, ul. Słoneczna 31, 57-350 Kudowa-Zdrój ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Bartłomiej Jakubowski, Dyrektor Parku Narodowego Gór Stołowych ² , od 31 lipca 2020 r. ³ Poprzednio funkcję Dyrektora Parku pełnił Bartosz Małek od 2 stycznia 2017 r. do 30 lipca 2020 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none"> 1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami. 2. Opracowanie dokumentacji niezbędnej do planowania i realizacji ochrony przyrody parku narodowego i zarządzania jej zasobami. 3. Realizacja zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami oraz ich wpływ na zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych parku.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2023 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych ⁴ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Artykuł 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁵ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renata Połatajko, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/158/2023 z 5 października 2023 r. 2. Maria Ossowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/173/2023 z 16 października 2023 r. 3. Szymon Sroka, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/153/2023 z 25 września 2023 r. 4. Grzegorz Niemczyk, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/133/2023 z 18 sierpnia 2023 r. <p>(akta kontroli: tom I, str. 1-13)</p>

¹ Dalej: Park lub PNGS.

² Dalej: Dyrektor.

³ W okresie od 31 lipca 2020 r. do 19 września 2021 r. pełniący obowiązki Dyrektora.

⁴ Do 30 października 2023 r.

⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 623. Dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁶ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Park Narodowy Gór Stołowych na ogół prawidłowo oraz stosownie do posiadanych możliwości kadrowych i finansowych realizował zadania związane z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami.

Struktura organizacyjna Parku była dostosowana do celów i zadań ochrony przyrody oraz zarządzania jej zasobami. Zadania te zostały uwzględnione w uregulowaniach wewnętrznych i zakresach czynności pracowników. Kwalifikacje pracowników Parku odpowiadały wymaganiom, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na stanowiskach w Służbach Parków Narodowych.

PNGS w kwietniu 2013 r. wywiązał się z obowiązku przedłożenia – ministrowi właściwemu do spraw środowiska – projektu planu ochrony Parku. Dokumentacja została opracowana prawidłowo i rzetelnie. Z uwagi na nieustanowienie planu ochrony Parku, do dnia zakończenia kontroli, zadania ochronne realizowane były na podstawie zarządzeń ministra właściwego ds. środowiska w sprawie zadań ochronnych. Dyrektor przedkładał Radzie Naukowej Parku informacje dotyczące wykonywanych oraz planowanych zadań ochronnych.

W szerokim zakresie prowadzono działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne związane z przyrodą Parku i potrzebą jego ochrony, skierowane zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych aktywnych zawodowo i seniorów.

Stwierdzone w wyniku kontroli nieprawidłowości dotyczyły jednakże: [1] braku wskazania w zadaniach ochronnych wszystkich zidentyfikowanych zagrożeń, [2] braku wskazania w zadaniach ochronnych wszystkich udostępnionych miejsc i określenia limitów osób odwiedzających Park, [3] niepodejmowania działań w celu aktualizacji danych o granicach Parku oraz jego powierzchni, określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych⁷, [4] rozbieżności pomiędzy danymi geometrycznymi zgłoszonymi przez Park do Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody⁸, a obszarem Parku określonym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r., [5] rozbieżności w uregulowaniach wewnętrznych Parku dotyczących terminu złożenia wniosku o wydanie zezwolenia na organizację na obszarze Parku imprez sportowo-rekreacyjnych, prowadzenia zajęć terenowych/ćwiczeń lub szkoleń, [6] niewywiązania się w 2021 r. z wymogu określonego w art. 31 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁹, w zakresie przekazania Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska (GDOŚ) danych dotyczących oceny realizacji ochrony obszaru Natura 2000 w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków (ostatni raport dotyczący „dyrektywy ptasiej”¹⁰ został przekazany przez PNGS w 2018 r.).

⁶ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁷ Dz. U. Nr 5, poz. 25. Dalej: rozporządzenie z dnia 9 stycznia 1997 r.

⁸ Dalej: CRFOP.

⁹ Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, ze zm. Dalej: uopp.

¹⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L 20/7 z 26 stycznia 2010 r., str. 1).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami

Opis stanu faktycznego

1.1. Według stanu na 1 lipca 2023 r. powierzchnia Parku wynosiła ogółem 6354,03 ha¹², w tym odpowiednio: 5825,70 ha, 424,38 ha, 2,93 ha, 0,45 ha, 100,57 ha powierzchni lasów, użytków rolnych, wody i pozostałych. W latach objętych kontrolą nie dokonywano zmian granic Parku. W strukturę użytkowanych gruntów wchodziły grunty: [1] Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym o łącznej powierzchni 6128,63 ha, z czego odpowiednio 5763,89 ha, 344,42 ha, 1,17 ha oraz 19,15 ha zajmowały lasy, użytki rolne, wody oraz pozostałe; [2] Skarbu Państwa w innym zarządzie o łącznej powierzchni 78,81 ha, z czego odpowiednio 1,15 ha, 10,44 ha, 1,60 ha, 0,39 ha oraz 65,23 ha zajmowały lasy, użytki rolne, wody, nieużytki oraz pozostałe; [3] prywatne o łącznej powierzchni 53,90 ha, z czego odpowiednio 0,62 ha, 49,61 ha, 0,01 ha oraz 3,66 ha zajmowały lasy, użytki rolne, wody oraz pozostałe; [4] pozostałe (własność PNGS) o łącznej powierzchni 92,69 ha, z czego odpowiednio 60,04 ha, 19,92 ha, 0,15 ha, 0,06 ha oraz 12,52 ha zajmowały lasy, użytki rolne, wody, nieużytki i pozostałe. Powierzchnia obszarów objętych ochroną ścisłą, czynną oraz krajobrazową wynosiły odpowiednio 1461,44 ha¹³, 4334,01 ha¹⁴ oraz 558,59 ha¹⁵.

Informacje na temat powierzchni PNGS¹⁶ zawierane były w corocznych sprawozdaniach przedkładanych do Głównego Urzędu Statystycznego (formularz OS-7), zestawieniach statystycznych przygotowywanych dla Ministerstwa Klimatu i Środowiska, rocznych Zadaniach Ochronnych dla PNGS (zawartych w załączniku nr 4 „Wskazanie obszarów objętych ochroną ścisłą, czynną i krajobrazową”). Ponadto dane dotyczące powierzchni PNGS zawarte były w projekcie planu ochrony Parku oraz dokumentach sporządzonych na potrzeby opracowania projektu planu ochrony, takich jak: [1] operat charakterystyki i oceny stanu zagospodarowania przestrzennego (ze wskazaniami do planów zagospodarowania przestrzennego – województwa i gmin); [2] operat ewidencji gruntów; [3] operat generalny; [4] dane cząstkowe dot. powierzchni PNGS wykorzystywane były także w deklaracjach dot. podatków od nieruchomości. Dodatkowo informacja na temat powierzchni Parku udostępniana była również na stronie Biuletynu Informacji Publicznej PNGS¹⁷. Park nie posiadał systemu informacji przestrzennej (np30. geoportalu) publikującego dane przestrzenne.

Na terenie PNGS występowały łącznie 32 istotne przedmioty ochrony dla sieci Natura 2000, z czego 25 przedmiotów ochrony dla obszaru Natura 2000 PLH020004¹⁸ Góry

¹¹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² Powierzchnia według danych otrzymanych z PNGS.

¹³ Z czego całkowitą powierzchnię zajmowały lasy.

¹⁴ Z czego całkowitą powierzchnię zajmowały lasy.

¹⁵ Z czego odpowiednio 30,25 ha, 424,39 ha, 2,93 ha, 0,45 ha oraz 100,57 ha zajmowały lasy, użytki rolne, wody, nieużytki oraz pozostałe.

¹⁶ Powierzchnia PNGS – 6354,03 ha.

¹⁷ Pod adresem: <https://bip.pngs.com.pl/struktura-wlasnosci-i-majatek.html>.

¹⁸ Tj. obszar mający znaczenie dla wspólnoty Parku (objęte „dyrektywą siedliskową” - Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, Dz. Urz. UE L 206/7 z 22 lipca 1992 r., str. 1).

Stołowe oraz siedem¹⁹ przedmiotów ochrony dla obszaru Natura 2000 PLB020006²⁰ Góry Stołowe.

(akta kontroli: tom I, str. 14, 96, 132-148; tom III, str. 326-373)

1.2. W kontrolowanym okresie organizację wewnętrzną PNGS regulowały:

- statut²¹ Parku Narodowego Gór Stołowych, ustanowiony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 18 lutego 2013 r. w sprawie nadania statutu Parkowi Narodowemu Gór Stołowych z siedzibą w Kudowie-Zdroju²²;
- regulamin organizacyjny Parku Narodowego Gór Stołowych, wprowadzony zarządzeniem nr 10/2018 Dyrektora z 18 maja 2018 r.

Wyodrębnionymi komórkami organizacyjnym PNGS odpowiedzialnymi za realizację zadań związanych z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami były: [1] Dyrektor, w tym Zastępca Dyrektora ds. Udostępniania Parku i Monitoringu oraz Zastępca Dyrektora ds. Administracji i Ochrony Przyrody; [2] Nadleśniczy wraz z Leśniczymi obwodów ochronnych: Bukowina, Czerwona Woda, Szczeliniec; [3] Straż Parku: Komendant Straży Parku oraz Strażnicy Straży Parku; [4] Zespół ds. Udostępniania Parku; [5] Zespół ds. Edukacji i GIS; [6] Zespół ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000. Za planowanie i realizację zadań ochronnych odpowiadał Zastępca Dyrektora ds. Administracji i Ochrony Przyrody oraz Nadleśniczy. Za udostępnianie obszaru Parku odpowiadał Zastępca Dyrektora ds. Udostępniania Parku i Monitoringu oraz Kierownik Zespołu ds. Udostępniania Parku. Za edukację odpowiadał Zastępca Dyrektora ds. Udostępniania Parku i Monitoringu oraz Kierownik Zespołu ds. Edukacji i GIS²³. Za realizację zamierzeń inwestycyjnych wpływających na przyrodę Parku odpowiadał: [1] Dyrektor; [2] Zastępca Dyrektora ds. Udostępniania Parku i Monitoringu; [3] Kierownik Zespołu ds. Edukacji i GIS; [4] Kierownik Zespołu ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000. Za zamówienia publiczne odpowiadał Dyrektor oraz Specjalista ds. zamówień publicznych i planowania.

(akta kontroli: tom I, str. 15-44, 62, 153-157)

1.3. PNGS, według stanu na 1 września 2023 r., zatrudniał 45²⁴ osób, z czego 30 pracowników będących w Służbie Parku. Wszyscy pracownicy odpowiedzialni za realizację zadań związanych z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami posiadali kwalifikacje²⁵ zgodne z wymogami rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie stanowisk oraz wymagań kwalifikacyjnych, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na poszczególnych stanowiskach w Służbach Parków Narodowych²⁶. Pracownicy PNGS wykonujący zadania związane z zarządzaniem ochroną przyrody²⁷ posiadali wykształcenie i kwalifikacje

¹⁹ Tj.: [1] bocian czarny; [2] sokół wędrowny; [3] derkacz; [4] puchacz; [5] sóweczka; [6] włośnica; [7] dzięcioł zielonosiwy.

²⁰ Tj. obszar specjalnej ochrony ptaków parku (objęte „dyrektywą ptasią”).

²¹ Później zmieniany rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 30 listopada 2017 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadania statutu Parkowi Narodowemu Gór Stołowych z siedzibą w Kudowie-Zdroju (Dz. U. poz. 2309).

²² Dz. U. z 2018 r. poz. 515.

²³ GIS - system informacji geograficznej to platforma do gromadzenia, zarządzania i analizowania danych.

²⁴ W tym jeden pracownik w Zespole do spraw Administracyjnych (komórka ZAA) odpowiedzialny za zamówienia publiczne, zajmujący stanowisko Specjalisty ds. zamówień publicznych i planowania oraz jeden pracownik zatrudniony na stanowisku Kierownika Zespołu ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000, ustanowionego rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 30 listopada 2017 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie nadania statutu Parkowi Narodowemu Gór Stołowych z siedzibą w Kudowie-Zdroju.

²⁵ Dodatkowo Dyrektor wyjaśnił, że pracownicy Parku uczestniczyli w kursach i szkoleniach podnoszących ich kompetencje.

²⁶ Dz. U. Nr 89, poz. 753.

²⁷ Tj. pracownicy Służby Parku oraz pracownik realizujący zadania związane z zamówieniami publicznymi i planowaniem.

zapewniające realizowanie powierzonych im zadań. PNGS zatrudniał 23 pracowników, którzy posiadali dodatkowe kwalifikacje²⁸.

W okresie objętym kontrolą, w Parku zatrudniono 21 osób, z czego 19²⁹ osób zatrudniono poza trybem konkursowym, a dwie³⁰ osoby w trybie naboru. Tryb rekrutacji oraz późniejszy nabór na stanowiska pracy nie został uregulowany zarządzeniami wewnętrznymi Dyrektora. Dyrektor w sprawie zatrudnienia pracowników poza trybem konkursowym wyjaśnił, że jest to związane ze specyfiką społeczno-gospodarczą otoczenia Parku. Obszar ten podlega drenażowi pracowników przez przedsiębiorstwa strefy przygranicznej Republiki Czeskiej. W takiej sytuacji pozyskanie dobrego pracownika odbywa się najczęściej przez poszukiwanie ich w formie rozpytania, rozmów indywidualnych z potencjalnymi kandydatami, a po ich pozytywnej ocenie zawarciu umowy o pracę.

W PNGS zorganizowano łącznie 16 szkoleń, w tym w 2019 r. i 2020 r. po jednym szkoleniu³¹, w 2021 r. trzy szkolenia³², w 2022 r. pięć³³, w 2023 r. sześć³⁴. Tematyka przedmiotowych szkoleń obejmowała m.in. aktualizowanie wiedzy w sprawie nowego Prawa zamówień publicznych, prawidłowego wdrożenia i zastosowania elektronicznych zamówień publicznych, kursy brakarza III klasy brakarskiej, doskonalenie w kontroli ruchu drogowego, kursy na Certyfikowanego Inspektora Drzew, kursy pt. „Maraton Prawa zamówień publicznych” doskonalący wdrażanie zmian w praktyce, kursy Przewodników Kłodzkich oraz inne kursy uzupełniające.

Na realizację szkoleń: [1] w 2019 r. zaplanowano kwotę 40,0 tys. zł, z czego wydatkowano 38,1 tys. zł; [2] w 2020 r. zaplanowano 50,0 tys. zł, z czego wydatkowano 38,8 tys. zł; [3] w 2021 r. zaplanowano 70,0 tys. zł, z czego wydatkowano 70,0 tys. zł; [4] w 2022 r. zaplanowano 126 tys. zł, z czego wydatkowano 79,5 tys. zł; [5] w 2023 r. zaplanowano 116 tys. zł, z czego wydatkowano 36,3 tys. zł³⁵.

Z wyjaśnień pięciu³⁶ wybranych pracowników, realizujących w szczególności zadania związane z ochroną przyrody ustalono, że wszystkie osoby uczestniczyły w stosownych szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje. Ponadto trzy z pięciu³⁷ osób dostrzegały potrzebę podnoszenia swoich kompetencji dotyczących ochrony przyrody i zarządzania jej zasobami oraz również trzy z pięciu³⁸ osób zgłaszały pracodawcy taką potrzebę.

---

²⁸ Takie jak studia podyplomowe w tematyce swojego wykształcenia, szkolenia dla Straży Parku odnośnie „Kontroli ruchu drogowego”, szkolenia podstawowe dla funkcjonariuszy Straży Parku, szkolenia w zakresie posługiwania się bronią, kursy obronne, szkolenia na ratownika, kursy kwalifikowanej pierwszej pomocy, kursy II stopnia dla drwali (operatorów pilarek spalinyowych), kursy przewodników kłodzkich, kursy na strażnika łowieckiego, kursy kwalifikacji pedagogicznej dla nauczycieli, studia przygotowywania pedagogicznego oraz przeszkolenia uzupełniające w danym zakresie pełnienia obowiązków służbowych.

²⁹ W tym 12 osób odpowiedzialnych za realizację zadań związanych z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami, wraz ze Służbą Parku.

³⁰ Zatrudnione w trybie konkursowym na stanowiskach Zastępcy Dyrektora ds. Administracji i Ochrony Przyrody oraz Podleśniczego.

³¹ W których udział wzięły dwie osoby, tj. Specjalista ds. zamówień publicznych i planowania oraz pracownik Działu Udostępniania.

³² W których udział brało pięć osób, w tym cztery osoby ze Służby Parku.

³³ W których udział brało osiem osób, w tym siedem osób ze Służby Parku.

³⁴ W których udział brało sześć osób ze Służby Parku.

³⁵ Według stanu na dzień zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

³⁶ Jedna osoba realizująca zadania związane z zamówieniami publicznymi i planowaniem.

³⁷ Jedna osoba nie widziała potrzeby podnoszenia swoich kompetencji dotyczących tematyki merytorycznej, zaznaczyła jednak, iż przydatne byłoby podniesienie swoich kompetencji w sprawach technicznych, np. uzyskanie licencji do obsługi dronów celem zastosowania monitoringu ochrony przyrody w parku narodowym lub stosowne kursy wspinaczki skałkowej i drzewnej z zastosowaniem technik linowych.

³⁸ Jedna osoba, która nie zgłosiła potrzeby podnoszenia swoich kompetencji zaznaczyła, iż Dyrektor posiada wiedzę w tematyce chęci stałego podnoszenia kompetencji pracowników zatrudnionych w Parku.

Liczba zatrudnionych pracowników realizujących zadania ochronne PNGS kształtowała się następująco: [1] w 2019 r. łącznie 28 pracowników, w tym w Zespole ds. Udostępniania Parku – trzy osoby, w Zespole ds. Edukacji i GIS – pięć osób, Nadleśniczy – trzy osoby, Leśniczy i Podleśniczowie w swoich obwodach ochronnych – 11 osób, Komendant Straży Parku – jedna osoba, Straż Parku – jedna osoba, w Zespole ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000 – cztery osoby; [2] w 2020 r. łącznie 27 pracowników, w tym w Zespole ds. Udostępniania Parku – trzy osoby, w Zespole ds. Edukacji i GIS – pięć osób, Nadleśniczy – trzy osoby, Leśniczy i Podleśniczowie w swoich obwodach ochronnych – dziewięć osób, Komendant Straży Parku – jedna osoba, Straż Parku – dwie osoby, w Zespole ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000 – cztery osoby; [3] w 2021 r. łącznie 29 pracowników, w tym w Zespole ds. Udostępniania Parku – trzy osoby, w Zespole ds. Edukacji i GIS – sześć osób, Nadleśniczy – trzy osoby, Leśniczy i Podleśniczowie w swoich obwodach ochronnych – dziewięć osób, Komendant Straży Parku – jedna osoba, Straż Parku – trzy osoby, w Zespole ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000 – cztery osoby; [4] w 2022 r. łącznie 33 pracowników, w tym w Zespole ds. Udostępniania Parku – cztery osoby, w Zespole ds. Edukacji i GIS – sześć osób, Nadleśniczy – trzy osoby, Leśniczy i Podleśniczowie w swoich obwodach ochronnych – 11 osób, Komendant Straży Parku – jedna osoba, Straż Parku – cztery osoby, w Zespole ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000 – cztery osoby; [5] w 2023 r.³⁹ łącznie 30 pracowników, w tym w Zespole ds. Udostępniania Parku – cztery osoby, w Zespole ds. Edukacji i GIS – pięć osób, Nadleśniczy – trzy osoby, Leśniczy i Podleśniczowie w swoich obwodach ochronnych – dziewięć osób, Komendant Straży Parku – jedna osoba, Straż Parku – cztery osoby, w Zespole ds. Badań Naukowych i Obszarów Natura 2000 – cztery osoby.

Dyrektor wyjaśnił, że osoby zatrudnione w latach 2019-2023 wchodzące w skład Straży Parku posiadały kwalifikacje, dokumenty i oświadczenia zgodnie z art. 108 ust. 2 uopp, a w szczególności posiadały nienaganną opinię właściwego miejscowo komendanta Policji oraz odpowiedni stan zdrowia potwierdzony orzeczeniem lekarskim i orzeczeniem psychologicznym.

(akta kontroli: tom I, str. 14, 45-55, 153-160, 168-169, 172-247, 284-301; tom III, str. 373)

1.4. W kontrolowanym okresie w PNGS przeprowadzono łącznie 20 kontroli, w tym w 2019 r.⁴⁰ i 2023 r.⁴¹ – trzykrotnie, w 2020 r.⁴² i 2021 r.⁴³ – pięciokrotnie, w 2022 r.⁴⁴ – czterokrotnie.

(akta kontroli: tom I, str. 153-157, 161-167, 170-171)

³⁹ Według stanu na dzień zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

⁴⁰ Kontrola realizowana przez: [1] Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną (dalej: PSSE) w dniu 14 czerwca; [2] Wydział Kontroli Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu (dalej: RDLP) w dniach od 8 do 11 października; [3] Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych w dniach od 4 do 7 listopada.

⁴¹ Kontrola realizowana przez: [1] Departament Spraw Obronnych, Zarządzania Kryzysowego i Bezpieczeństwa Ministerstwa Klimatu i Środowiska w dniach od 19 do 21 czerwca; [2] Biuro Kontroli i Audytu Ministerstwa Klimatu i Środowiska w dniach od 21 czerwca do 30 września; [3] PSSE w dniu 16 sierpnia.

⁴² Kontrola realizowana przez: [1] PSSE w dniu 31 stycznia; [2] Departament Kontroli Przedsięwzięć Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w dniu 28 maja; [3] Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Kłodzku (dalej: KPPSP) w dniu 28 maja; [4] PSSE w dniu 23 września; [5] Wydział Kontroli RDLP w dniach od 20 do 29 października oraz od 14 do 16 grudnia.

⁴³ Kontrola realizowana przez: [1] PSSE w dniu 16 lipca; [2] KPPSP w dniu 21 lipca; [3] Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Kamieniu Ząbkowickim w dniu 20 września; [4] Wydział Kontroli RDLP w dniach od 2 do 5 listopada oraz od 14 do 16 listopada; [5] Państwową Inspekcję Pracy, Okręgowy Inspektorat Pracy we Wrocławiu, Oddział w Kłodzku w dniach 13 października oraz 22 grudnia.

⁴⁴ Kontrola realizowana przez: [1] Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Wałbrzychu, Wydział Kontroli Płatników Składek w dniach od 17 do 26 maja; [2] PSSE w dniu 19 sierpnia; [3] Wydział Kontroli RDLP w dniu 18 listopada; [4] Departament Kontroli Przedsięwzięć Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w dniach od 25 do 28 października.

1.5. Środki finansowe na działalność, którymi PNGS dysponował w latach 2019-2023⁴⁵ wynosiły odpowiednio: 20 460 tys. zł, 22 278 tys. zł, 23 043 tys. zł, 24 381 tys. zł oraz 39 665 tys. zł (plan finansowy).

W 2019 r. środki finansowe na działalność pochodziły z budżetu państwa o wartości 2 802 tys. zł (13,7% w budżecie), z przychodów własnych⁴⁶ w wysokości 6 488 tys. zł (31,7%), z dotacji z funduszu leśnego o wartości 2 501 tys. zł (12,2%), z dotacji z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej⁴⁷ i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu⁴⁸ o wartości 38 tys. zł (0,2%), innych dotacji⁴⁹ o wartości 8 631 tys. zł (42,2%).

Na koszty w 2019 r. o łącznej wartości 20 460 tys. zł składały się wynagrodzenia i pochodne w wysokości 3 345 tys. zł (16,4% w budżecie Parku), zakup towarów i usług o wartości 4 611 tys. zł (22,5%), środki na odpisy na amortyzację w wysokości 5 444 tys. zł (26,6%) i inne⁵⁰ o wartości 1 213 tys. zł (5,9%) oraz wydatki majątkowe – 5 847 tys. zł (28,6%).

W 2020 r. PNGS dysponował budżetem w łącznej wysokości 22 278 tys. zł, w tym środki finansowe z budżetu państwa wynosiły 2 560 tys. zł (11,5% w budżecie), przychody własne⁵¹ stanowiły kwotę 7 115 tys. zł (31,9%), dotacje z funduszu leśnego wynosiły 3 018 tys. zł (13,5%), dotacje z NFOŚiGW i WFOŚiGW – 44 tys. zł (0,2%) oraz pozostałe dotacje⁵² – 9 541 tys. zł (42,9%).

Na koszty działalności w 2020 r. w kwocie 22 278 tys. zł składały się wynagrodzenia i pochodne o wartości 3 802 tys. zł (17,1%), zakupy towarów i usług o wartości 4 727 tys. zł (21,2%), środki na odpisy na amortyzację w wysokości 6 082 tys. zł (27,3%), wydatki majątkowe – 6 560 tys. zł (29,4%) i inne⁵³ wydatki o wartości 1 107 tys. zł (5,0%).

W 2021 r. środki finansowe na działalność w łącznej wysokości 23 043 tys. zł pochodziły z budżetu państwa w kwocie 2 560 tys. zł (11,1%), z przychodów własnych⁵⁴ o wartości 14 593 tys. zł (63,3%), z dotacji z funduszu leśnego o wartości 2 321 tys. zł (10,1%), z dotacji z NFOŚiGW i WFOŚiGW w wysokości 36 tys. zł (0,2%) oraz innych dotacji⁵⁵ o wartości 3 533 tys. zł (15,3%).

Na koszty w 2021 r. w kwocie 23 043 tys. zł składały się koszty wynagrodzeń i pochodnych o wartości 3 644 tys. zł (15,8%), zakupy towarów i usług o wartości

---

⁴⁵ Według stanu na dzień zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

⁴⁶ Na przychody te składały się wpływy z opłat za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary o wartości, wpływy z tytułu dzierżawy, najmu lub użytkowania nieruchomości, wpływy ze sprzedaży produktów uzyskiwane w ramach realizacji zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych (sprzedaż drewna i tusz zwierzęcych) oraz wpływy ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych.

⁴⁷ Dalej: NFOŚiGW.

⁴⁸ Dalej: WFOŚiGW.

⁴⁹ Odpowiednio 85% i 15% dla środków innych, NFOŚiGW i Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, również z środków własnych Parku z lat ubiegłych.

⁵⁰ Tj. podatki i opłaty, pozostałe koszty funkcjonowania.

⁵¹ Na przychody te składały się wpływy z opłat za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary o wartości, wpływy z tytułu dzierżawy, najmu lub użytkowania nieruchomości, wpływy ze sprzedaży produktów uzyskiwane w ramach realizacji zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych (sprzedaż drewna i tusz zwierzęcych) oraz wpływy ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych.

⁵² Odpowiednio 85% i 15% dla środków innych, NFOŚiGW i Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, również z środków własnych Parku z lat ubiegłych.

⁵³ Tj. podatki i opłaty, pozostałe koszty funkcjonowania.

⁵⁴ Na przychody te składały się wpływy z opłat za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary o wartości, wpływy z tytułu dzierżawy, najmu lub użytkowania nieruchomości, wpływy ze sprzedaży produktów uzyskiwane w ramach realizacji zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych (sprzedaż drewna i tusz zwierzęcych) oraz wpływy ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych.

⁵⁵ Odpowiednio 85% i 15% dla środków innych, NFOŚiGW i Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, również z środków własnych Parku z lat ubiegłych.

5 162 tys. zł (22,4%), środki na odpisy na amortyzację o wartości 6 127 tys. zł (26,6%), wydatki majątkowe w wysokości 6 707 tys. zł (29,1%) i inne⁵⁶ koszty o wartości 1 403 tys. zł (6,1%).

W 2022 r. środki finansowe na działalność Parku w wysokości 24 381 tys. zł pochodziły z budżetu państwa o wartości 3 569 tys. zł (14,6%), z przychodów własnych⁵⁷ o wartości 14 515 tys. zł (59,5%), z dotacji z funduszu leśnego o wartości 2 962 tys. zł (12,2%), z dotacji z NFOŚiGW i WFOŚiGW o wartości 36 tys. zł (0,2%), innych dotacji⁵⁸ o wartości 3 299 tys. zł (13,5%).

Na koszty w 2022 r. w łącznej wysokości 24 381 tys. zł składały się wynagrodzenia i pochodne o wartości 4 623 tys. zł (19,0%), zakupy towarów i usług w kwocie 6 174 tys. zł (25,3%), środki na odpisy na amortyzację o wartości 6 633 tys. zł (27,2%), wydatki majątkowe w wysokości 5 162 tys. zł (21,2%) i inne⁵⁹ o wartości 1 789 tys. zł (7,3%).

Według planu finansowego na 2023 r. środki finansowe na działalność w łącznej kwocie 39 665 tys. zł pochodziły z budżetu państwa o wartości 3 763 tys. zł (9,5%), z przychodów własnych o wartości 13 702 tys. zł (34,5%), z dotacji z funduszu leśnego o wartości 3 250 tys. zł (8,2%), z dotacji z NFOŚiGW i WFOŚiGW o wartości 44 tys. zł (0,1%), innych dotacji⁶⁰ o wartości 18 906 tys. zł (47,7%).

Planowane koszty na 2023 r. w kwocie 39 665 tys. zł składały się z wynagrodzeń i pochodnych o wartości 5 065 tys. zł (12,8%), zakupu towarów i usług o wartości 10 762 tys. zł (27,1%), wydatków na odpisy na amortyzację w wysokości 6 500 tys. zł (16,4%) wydatków majątkowych 15 097 tys. zł (38,1%) i innych⁶¹ wydatków w kwocie 2 241 tys. zł (5,6%).

(akta kontroli: tom I, str. 14, 56-61; tom III, str. 373)

Stwierdzone
nieprawidłowości
OCENA CZĄSTKOWA

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

NIK ocenia pozytywnie zapewnienie warunków organizacyjnych w zakresie prawidłowej realizacji zadań związanych z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami.

OBSZAR

2. Opracowanie dokumentacji niezbędnej do planowania i realizacji ochrony przyrody parku narodowego i zarządzania jej zasobami

Opis stanu
faktycznego

2.1. W 2013 r. ówczesny Dyrektor PNGS będąc odpowiedzialnym za sporządzenie projektu planu ochrony zakończył terminowo prace związane przygotowaniem przedmiotowego projektu, zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 1 uoop. Wzmiankowany projekt planu przedłożony został do zatwierdzenia przez ministra właściwego ds. środowiska 31 maja 2013 r., tj. zgodnie z terminem wyznaczonym w uoop. Prace nad

⁵⁶ Tj. podatki i opłaty, pozostałe koszty funkcjonowania.

⁵⁷ Na przychody te składały się wpływy z opłat za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary o wartości, wpływy z tytułu dzierżawy, najmu lub użytkowania nieruchomości, wpływy ze sprzedaży produktów uzyskiwane w ramach realizacji zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych (sprzedaż drewna i tusz zwierzęcych) oraz wpływy ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych.

⁵⁸ Odpowiednio 85% i 15% dla środków innych, NFOŚiGW i Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, również z środków własnych Parku z lat ubiegłych.

⁵⁹ Tj. podatki i opłaty, pozostałe koszty funkcjonowania.

⁶⁰ Odpowiednio 85% i 15% dla środków innych, NFOŚiGW i Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, również z środków własnych Parku z lat ubiegłych.

⁶¹ Tj. podatki i opłaty, pozostałe koszty funkcjonowania.

przedmiotowym planem ochrony rozpoczęły się w listopadzie 2011 r. i trwały do 19 kwietnia 2013 r.

Projekt planu ochrony parku narodowego został sporządzony, na zlecenie PNGS, przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy, za łączną kwotę 557,2 tys. zł (brutto). Pracownicy merytoryczni PNGS, we własnym zakresie, dostosowali układ i formę projektu planu do wzoru wymaganego przez ministerstwo właściwe do spraw środowiska.

Począwszy od daty przekazania przez PNGS do ministerstwa właściwego do spraw środowiska, projektu planu ochrony, prowadzone były konsultacje i uzgodnienia dotyczące przedstawionego projektu. Następnie projekt rozporządzenia w sprawie ustanowienia planu ochrony dla PNGS został przekazany przez Ministra Klimatu i Środowiska (MKiŚ) do uzgodnień międzyresortowych, konsultacji publicznych i opiniowania w dniu 18 kwietnia 2023 r. Jednakże do dnia zakończenia kontroli, plan ochrony parku narodowego nie został ustanowiony.

Dyrektor wyjaśnił, że przedłużająca się procedura ustanowienia planu ochrony dla Parku, trwająca od 2013 r., wpłynęła na zdezaktualizowanie się jego zapisów, zwłaszcza w przypadku planowanych działań ochronnych oraz przedmiotów ochrony dla obszarów Natura 2000 PLH020004 i PLB020006, tj. pojawiła się rozbieżność zapisów w dokumentach SDF⁶² dla powyższych obszarów, a pierwotną wersją projektu planu ochrony. Dyrekcja Parku w oparciu o liczne zmiany i uwagi do projektu rozporządzenia MKiŚ w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku przesyłane przez MKiŚ, starała się w ramach możliwości zaktualizować zapisy projektu planu bazując na aktualnie posiadanej wiedzy i planowanych bieżących działaniach ochronnych. Dyrektor wyjaśnił także, że nie miał wpływu na szybkość procesu legislacyjnego w procesie ustanawiania wzmiankowanego planu ochrony, pomimo że na bieżąco przekazywał żądane informacje i uzupełnienia.

MKiŚ poinformował, że projekty planów ochrony wpływające do Ministerstwa Klimatu i Środowiska są poddawane szczegółowej analizie w celu minimalizacji lub wykluczenia zaistniałych zdiagnozowanych ryzyk. Mając na uwadze powyższe oraz objętość projektów planów ochrony (niekiedy kilkaset stron) wskazał, że przygotowanie ostatecznej wersji projektu, jak również jego dalsze uzgodnienia (m.in. z parkiem narodowym na etapie weryfikacji przesłanego projektu, poddanego konsultacjom społecznym oraz uzgodnieniom międzyresortowym) są powodem długotrwałej procedury ich ustanowienia. MKiŚ ponadto poinformował, że parki narodowe mogą realizować działania ochronne na podstawie zadań ochronnych ustanawianych w drodze zarządzenia ministra właściwego do spraw środowiska.

Dyrektor pozyskiwał informacje w sprawie etapów procedowania przedłożonego dokumentu za pośrednictwem przesłanego przez MKiŚ stosownego linku informującego o bieżącym statusie prac legislacyjnych, dostępnego na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacyjnego. Na dzień zakończenia kontroli NIK ustalono, że projekt rozporządzenia MKiŚ w sprawie ustanowienia planu ochrony dla PNGS, według daty ostatniej modyfikacji, jest na etapie uzgodnień międzyresortowych.

(akta kontroli: tom I str. 132-138, 248-283; tom III, str. 326-372, 374-376)

2.2. Dokumentacja związana z opracowaniem projektu planu ochrony dla obszaru Parku oraz projekt planu ochrony były zgodne z § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania

⁶² Specjalny format plików danych przestrzennych dla geobaz.

zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody⁶³. Dokumentacja związana z opracowywaniem projektu planu ochrony obejmowała 18 sporządzonych operatów tematycznych⁶⁴.

Park nie wskazał dokumentacji potwierdzającej wykonanie ekspertyz w zakresie niezbędnym do zaplanowania ochrony zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego. Dyrektor wyjaśnił, że PNGS w ramach przygotowywania projektu planu ochrony nie zlecał wykonania odrębnych, specjalistycznych ekspertyz obejmujących ten zakres rzeczowy, ponieważ ze strony Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie nie wystąpiło zapotrzebowanie na sporządzenie takich opracowań. Opinie i opracowania ekspertów zostały ujęte w operatach tematycznych projektu planu ochrony przygotowywanych przez specjalistów zatrudnionych przez podmiot opracowujący całość dokumentacji projektowej, czyli Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie.

Zakresy inwentaryzacji zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych Parku były zgodne z § 9 rozporządzenia w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego.

W próbie kontrolnej wskazano sześć⁶⁵ ujętych w projekcie zadań ochronnych na obszarach ochrony czynnej, które były zgodne z opracowaniami specjalistycznymi wykonanymi na potrzeby opracowania projektu planu ochrony. Ponadto dla sześciu istniejących zagrożeń⁶⁶ wewnętrznych dla obszaru Parku zaplanowano poszczególne zadania ochronne przypisane do każdego z tych zagrożeń.

(akta kontroli: tom I, str. 14, 89-92, 257-283, 303-304; tom III, str. 326-372)

2.3. Zadania związane z ochroną przyrody Parku realizowano w oparciu o zadania ochronne ustanawiane przez ministra właściwego do spraw środowiska w drodze zarządzeń odpowiednio z 28 grudnia 2018 r. na rok 2019⁶⁷, z 13 stycznia 2020 r. na lata 2020-2022⁶⁸ oraz z 8 grudnia 2022 r. na rok 2023⁶⁹. W ustanowionych zadaniach ochronnych nie dokonywano zmian. Projekty zadań ochronnych zostały przesłane przez PNGS do ministra właściwego do spraw środowiska odpowiednio w dniach: 6 grudnia 2018 r., 2 grudnia 2019 r. i 22 listopada 2022 r.

Ustanowione na lata 2019-2023 zadania ochronne zawierały elementy wymagane art. 22 ust. 3 uoop, tj.: 1) identyfikację i ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz sposoby eliminacji lub ograniczania tych zagrożeń i ich skutków; 2) opis sposobów ochrony czynnej ekosystemów, z podaniem rodzaju,

⁶³ Dz. U. Nr 94 poz. 794. Dalej: rozporządzenie w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego.

⁶⁴ Dotyczących m.in. ekosystemów leśnych, obszaru Natura 2000, zagrożeń środowiska, uwarunkowań społecznych i gospodarczych, zagospodarowania przestrzennego, udostępniania, ewidencji gruntów, ochrony przyrody nieożywionej, ekosystemów nieleśnych, ekosystemów torfowiskowych, flory, grzybów, zwierząt, wartości kulturowych, walorów krajobrazowych.

⁶⁵ Tj.: [1] utrzymanie/odtworzenie powierzchni i oraz struktury i funkcji siedliska kwaśnych buczyn; [2] zachowanie i zwiększenie populacji goryczuszki czeskiej; [3] utrzymanie/odtworzenie powierzchni oraz struktury i funkcji siedliska żyznych buczyn; [4] przeprowadzenie rozpoznania w zakresie występowania gatunku modraszka telejusza w PNGS, utrzymanie właściwego stanu siedlisk; [5] ochrona siedlisk – nocek duży; [6] utrzymanie właściwego stanu ochrony bociana szarego.

⁶⁶ Tj.: [1] sukcesja wtórna, plądrowanie stanowisk roślin, zmiana stosunków wodnych, ekspansja neofitów; [2] odwadnianie, ewolucja biocenotyczna, w tym sukcesja drzew oraz bylin, zmiany klimatu, zmiana stosunków wodnych, plądrowanie stanowisk roślin; [3] sukcesja drzew i krzewów, ekspansja bylin, wzrost zwarcia ruiny łąkowej, eutrofizacja; [4] zarastanie potencjalnych siedlisk lasem i krzewami; [5] pojawienie się gatunków zwierząt obcego pochodzenia, inwazyjnych i ekspansywnych stateczne rozpoznanie miejsc gniazdowania w PNGS, eliminacja z drzewostanu drzew martwych i dziuplastych; [6] niekontrolowana penetracja ludzka całego terenu Parku powodująca degradację przedmiotów ochrony, niszczenie roślin, płoszenie zwierząt.

⁶⁷ Zarządzenie Ministra Środowiska (Dz. Urz. Ministra Środowiska z 2018 r. poz. 70).

⁶⁸ Zarządzenie Ministra Klimatu (Dz. Urz. Ministra Klimatu z 2020 r. poz. 8).

⁶⁹ Zarządzenie Ministra Klimatu i Środowiska (Dz. Urz. Ministra Klimatu i Środowiska z 2022 r. poz. 69).

rozmiaru i lokalizacji poszczególnych zadań; 3) opis sposobów czynnej ochrony gatunków roślin, zwierząt lub grzybów; 4) wskazanie obszarów objętych ochroną ścisłą, czynną oraz krajobrazową.

Dyrektor wskazał, że identyfikacji oraz oceny istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych na obszarze Parku dokonano na etapie sporządzania projektu planu ochrony Parku.

W kolejnych zadaniach ochronnych nie usuwano żadnych zidentyfikowanych istniejących zagrożeń wewnętrznych. Zidentyfikowano natomiast dwa nowe:

- w zadaniach ochronnych na lata 2020-2022 dodatkowo wykazano niedostateczny poziom naukowej wiedzy przyrodniczej z terenu PNGS (identyfikacji zagrożenia dokonano na podstawie wyników badań prowadzonych przez Park). Szczególny wpływ miało badanie przeprowadzone w 2017 r. przez Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk w Kórniku pt. Rozpoznanie i ocena aktualnego stanu siedlisk przyrodniczych w otoczeniu rzeki Czerwona Woda. Praca badawcza wykazała gatunki fauny i grzybów nieznane wcześniej dla obszaru Parku oraz potwierdziła stanowiska gatunków podlegających ochronie gatunkowej;
- w zadaniach ochronnych na 2023 r. wskazano na antropogeniczne bariery ograniczające naturalne powiązania w ekosystemach Parku (identyfikacji zagrożenia dokonano w wyniku obserwacji prowadzonych przez pracowników Parku). Dyrektor wskazał, że od początku istnienia Park prowadzi program przebudowy drzewostanów świerkowych w kierunku drzewostanów właściwych dla regla dolnego w Sudetach, tj. lasów bukowych z domieszką jodły, klona jawora. Ze względu na dużą atrakcyjność żerową buka i jodły dla jeleniowatych odnowiony las wymaga ochrony w formie grodzień upraw. Ta sztuczna bariera musi być, ze względu na wolny wzrost jodły, utrzymywana przez okres co najmniej 30 lat. W 2022 r. zauważono, iż ilość powierzchni zajętej przez ogrodzenia może ograniczać naturalne powiązania ekosystemów w Parku.

W zadaniach ochronnych na 2019 r., na lata 2020-2022 oraz na 2023 r. zidentyfikowanych zostało odpowiednio 14, 15 i 16 zagrożeń wewnętrznych istniejących, dla których określono sposób eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków. Nie wskazano wszystkich zidentyfikowanych zagrożeń, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Na próbie sześciu wewnętrznych zagrożeń istniejących wskazanych w zadaniach ochronnych ustalono, że eliminacja lub ograniczanie zagrożeń i ich skutków miały być prowadzone następująco:

- antropogeniczna erozja gleb na stokach (2019 r., lata 2020-2022, 2023 r.: zabudowa przeciwezyjna),
- zarastanie ekosystemów trawiastych na skutek sukcesji (2019 r., lata 2020-2022, 2023 r.: [1] koszenie łąk i pastwisk z usuwaniem biomasy lub wypas zwierząt; [2] usuwanie odnowienia drzew i krzewów z ekosystemów trawiastych wykształconych w trudnych warunkach gospodarowania (tereny podmokłe) i niepodlegających regularnemu koszeniu oraz utrzymanie granicy rolno-leśnej przez ograniczanie wnikania gatunków drzewiastych w ekosystemy trawiaste),
- zanikanie starych odmian drzew owocowych oraz zamieranie populacji owadów zapylających (2019 r., lata 2020-2022, 2023 r.: [1] wegetatywne rozmnażanie drzew i krzewów owocowych z egzemplarzy rosnących na terenie PNGS i jego otuliny; [2] pielęgnowanie sadu kolekcyjnego i starych sadów oraz drzew przydomowych; [3] kontynuacja działań zmierzających do odtworzenia zbliżonego do naturalnego zespołu owadów zapylających),

- oddziaływanie gatunków inwazyjnych na rodzime gatunki roślin i zbiorowiska roślinne (2019 r., lata 2020-2022, 2023 r.: [1] monitoring występowania rdestowca ostrokończystego, rdestowca sachalińskiego, rdestowca pośredniego, barszczu Sosnowskiego, barszczu Mantegazziego, niecierpka gruczołowatego, łubinu trwałego, [2] w przypadku stwierdzenia występowania, ograniczenie ich liczebności lub całkowita eliminacja poprzez: koszenie, wykopywanie, wywożenie, zniszczenie),
- zamieranie osobników lub problemy z naturalnym odbudowaniem populacji następujących gatunków rzadkich i chronionych (2019 r., lata 2020-2022, 2023 r.: zbiór nasion, hodowla sadzonek, wprowadzanie wychodowanych sadzonek na wybrane stanowiska, monitoring populacji gatunków rzadkich i chronionych, czynna lub bierna ochrona stanowisk zgodnie z potrzebami gatunków),
- antropogeniczne bariery ograniczające naturalne powiązania w ekosystemie Parku (dodano w zadaniach ochronnych na 2023 r.: usuwanie tworzonych przez człowieka barier mających wpływ na wewnętrzne powiązania ekosystemów Parku, polegających na demontażu ogrodzeń, które przestały pełnić swoją funkcję).

(akta kontroli: tom II str. 1-97, 276-278, 290-232, 393-433, 445-487)

W sprawozdaniach z działalności Parku za 2019 r., 2020 r., 2021 r., 2022 r., powierzchnię ekosystemów objętych w danym roku zabiegami ochronnymi wskazywano w wielkości 6340,37 ha, zgodnej z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r.

(akta kontroli: tom II, str. 249-256)

2.4. W latach 2019-2023⁷⁰ Dyrektor Parku wydawał zarządzenia dotyczące funkcjonowania Parku, w tym również zarządzenia określające sposoby jego udostępniania.

W PNGS obowiązywały zarządzenia Dyrektora określające zasady udostępniania Parku, zgodnie z którymi: a) na terenie PNGS wyznaczono: [1] miejsca do palenia ognisk i wyrobów tytoniowych, używania urządzeń do grillowania oraz źródeł światła o otwartym płomieniu, [2] miejsca do wspinaczki, [3] miejsca do wprowadzania psów na otoku i w kagańcu (rasy uznane za niebezpieczne i ich mieszańce, a także psy agresywne); b) wprowadzono godzinowy limit wejść na Trasę Turystyczną Szczeliniec Wielki oraz Trasę Turystyczną Błędne Skały; c) dopuszczono realizację zdjęć do filmów komercyjnych i reklamowych oraz fotografii komercyjnych, reklamowych itp.⁷¹; d) wprowadzono godzinowy limit wejść na Trasę Turystyczną Szczeliniec Wielki (400 osób na godzinę) oraz Trasę Turystyczną Błędne Skały (350 osób na godzinę); e) ustalono cennik opłat za udostępnianie Parku i korzystanie z walorów przyrodniczych Parku.

(akta kontroli: tom II, str. 99-200; tom III, str. 495)

Zarządzeniami Dyrektora uregulowano również: [1] zasady udostępniania terenu PNGS na cele związane z prowadzeniem badań naukowych i monitoringu oraz ćwiczeń terenowych i obozów naukowych⁷², [2] zasady wspinania się w piaskowcach PNGS⁷³.

(akta kontroli: tom III, str. 495-505)

⁷⁰ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

⁷¹ Z wyjątkiem treści promujących wyroby alkoholowe, wyroby tytoniowe lub inne środki odurzające oraz zdjęć zawierających treści pornograficzne.

⁷² Zarządzenie nr 3/2022 Dyrektora PNGS z dnia 29 marca 2022 r., poprzednio zarządzenie nr 18/2010 Dyrektora PNGS z dnia 27 października 2010 r.

⁷³ Zarządzenie nr 22/2020 Dyrektora PNGS z dnia 26 maja 2020 r.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W projektach zadań ochronnych na: 2019 r., lata 2020-2022 oraz na 2023 r., w zagrożeniach istniejących nie wykazano rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych, zagrażających rodzimym populacjom gatunków zwierząt. Tymczasem w dokumencie tym wskazano na stałe występowanie jenota na obszarze Parku, jak też na obecność muflona odnotowaną w latach 2019-2020 i w 2022 r.

Dyrektor wyjaśnił, że nieujęcie w zadaniach ochronnych na: 2019 r., lata 2020-2022, 2023 r., w zagrożeniach istniejących występowania jenota wynikało z faktu, iż jenoty wyrządzają bliżej nieoszacowane szkody w koloniach lęgowych ptaków wodnych i wodno-błotnych, mogą również być czynnikiem ograniczającym populację kuraków leśnych. Na obszarze Parku nie występują kolonie lęgowe, zarówno ptaków związanych ze środowiskiem wodnym, jak i kuraków leśnych. Dodatkowo od 2017 r. na obszarze Parku notuje się występowanie wilka szarego, który od 2018 r. prowadzi rozród. Brak ujęcia jenota w zagrożeniach istniejących wynikał także z faktu jego bardzo małej liczebności na obszarze Parku, a także powiększającej się populacji wilka szarego, który skuteczniej niż człowiek eliminuje konkurencyjne pokarmowo gatunki drapieżników zajmujące tę samą niszę ekologiczną. Nieujęcie w zadaniach ochronnych na: 2019 r., lata 2020-2022, 2023 r., w zagrożeniach istniejących występowania muflona wynikało z faktu, iż jest to gatunek zachodzący, a nie stałe przebywający na obszarze Parku. Wraz ze wzrostem populacji wilka szarego na obszarze Parku i w jego otulinie populacja muflona została silnie zredukowana i obecnie nie jest obserwowany na obszarze Parku.

NIK zwraca uwagę, że odstrzał redukcyjny jenota w celu zapobiegania ekspansji obcego gatunku zwierząt był przewidziany w zadaniach ochronnych, przy czym nie był realizowany. Ponadto w opracowaniu *Plan ochrony PNGS – Operat Generalny* jako jedno z zagrożeń istniejących wykazano (str. 31 pkt 14) obecność jenota jako ekspansywnego gatunku obcego oraz wektora chorób i pasożytów.

(akta kontroli: tom II, str. 1-97, 290-232, 393-433, 445-487; tom III, str. 98-101)

2. W zadaniach ochronnych na 2019 r., na lata 2020-2022 oraz na 2023 r., nie określono maksymalnej liczby odwiedzających osób: [1] na każdą niezależną drogę wspinaczki skalnej, [2] dla zorganizowanej turystyki pieszej/przejsć grupowych, [3] dla zorganizowanej turystyki rowerowej/przejsć grupowych. Maksymalne limity osób w tym zakresie zostały wskazane w *Operacie udostępniania obszaru Parku, określenia działań edukacyjnych oraz wskazania miejsc do działalności gospodarczej* z 2013 r.

Zgodnie z art. 12 ust. 2 uoop, miejsca, które mogą być udostępniane, oraz maksymalną liczbę osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach, ustala się w planie ochrony parku narodowego, a do czasu jego sporządzenia – w zadaniach ochronnych.

Dyrektor wyjaśnił, że maksymalnej liczby osób na każdą niezależną drogę wspinaczki skalnej nie określono, gdyż w wyniku obserwacji sprzedaży pozwoleń na wspinaczkę zauważono, iż jest to liczba nieznacząca. Dodatkowo używanie wskaźnika limitującego liczbę osób poprzez każdą niezależną drogę wspinaczkową jest trudne do egzekwowania ze względu na udostępnianie obszarów wspinaczkowych, które posiadają wiele różnych dróg wspinaczkowych. Nie określono maksymalnej liczby osób dla zorganizowanej turystyki pieszej/przejsć grupowych oraz maksymalnej liczby osób dla zorganizowanej turystyki rowerowej/przejsć grupowych, gdyż w zadaniach ochronnych określono maksymalną liczbę osób mogących poruszać się

szlakami. Dodatkowo trudnością jest określenie czy mamy do czynienia z turystyką zorganizowaną czy turystyką indywidualną.

(akta kontroli: tom II, str. 1-97, 290-232, 393-433, 445-487)

OCENA CZĄSTKOWA

PNGS zapewnił ciągłość realizacji działań ochronnych poprzez terminowe opracowanie i ustanowienie projektów zadań ochronnych, a także unormowanie kwestii związanych z udostępnianiem Parku. Opracowano również projekt planu ochrony przyrody w PNGS, który został przekazany do zatwierdzenia do ministra właściwego do spraw środowiska. Niemniej jednak stwierdzono brak wskazania w zadaniach ochronnych wszystkich zidentyfikowanych zagrożeń oraz pełnej listy udostępnionych miejsc ze wskazaniem limitów osób je odwiedzających.

OBSZAR

3. Realizacja zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami oraz ich wpływ na zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych parku

Opis stanu faktycznego

3.1. Obszar i granice PNGS zostały ustalone rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 września 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych⁷⁴, zmienionym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r.⁷⁵ Zgodnie z przedmiotowym rozporządzeniem, powierzchnia Parku wynosiła 6340,37 ha, a jego otuliny – 10515 ha. Dane takie ujęto też w CRFOP. Rozbieżności dotyczyły danych geometrycznych, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Według stanu na 31 lipca 2023 r. Park zarządzał powierzchnią 6354,03 ha, większą o 13,66 ha od określonej rozporządzeniem w sprawie utworzenia PNGS. Powyższe wynikało – jak wskazał Dyrektor – z prowadzonych przez Park wykupów cennych przyrodniczo gruntów, znajdujących się w jego sąsiedztwie. Pozyskanych zostało 18 działek gruntu o łącznej powierzchni 13,66 ha.

W zakresie działek nr 98, 100 i 102, obręb Karlów, gmina Radków, Park wystąpił 9 stycznia 2018 r. z wnioskiem do władz Miasta i Gminy Radków o podjęcie uchwały akceptującej powiększenie Parku o przedmiotowe działki. W odpowiedzi uzyskano odmowną uchwałę Rady Miejskiej w Radkowie z dnia 29 stycznia 2018 r.⁷⁶

W myśl art. 10 ust 1 uoop, określenie i zmiana granic parku narodowego następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, które określa jego obszar, przebieg granicy, otulinę i nieruchomości Skarbu Państwa nieoddawane w użytkowanie wieczyste parkowi narodowemu.

W badanym okresie Dyrektor nie podejmował działań w celu aktualizacji danych o granicach i powierzchni Parku, określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I, str. 96; tom II, str. 80-92, 102-106, 137-140)

3.2. a) Zadania realizowane w zakresie działań ochronnych wynikających z zadań na obszarach ochrony ścisłej

2019 r.:

[1] bieżące naprawy i konserwacje stanowisk „Ścieżka Skalne Rzeźby”: łącznie przeprowadzono przez pracowników PNGS drobne naprawy 14 stanowisk.

Lata 2020 – 2022:

⁷⁴ Dz. U. Nr 88, poz. 407.

⁷⁵ Zmieniającym rozporządzenie w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych (Dz. U. Nr 5, poz. 25).

⁷⁶ Uchwała nr LIII/327/18 Rady Miejskiej w Radkowie w sprawie odmowy uzgodnienia zmiany granic PNGS.

[1] naprawy bieżące i remonty kapitalne istniejących ogrodzeń: wykonano (przez podmioty zewnętrzne) naprawy 572 mb ogrodzeń;

[2] demontaż starych ogrodzeń: wykonano (przez podmioty zewnętrzne) demontaż 1588 mb starych ogrodzeń;

[3] bieżące naprawy i konserwacje kładki edukacyjnej „Niknąca Łąka”: wykonano naprawy i konserwacje 10 stanowisk;

[4] bieżące naprawy i konserwacje stanowisk „Ścieżka Skalne Rzeźby”: naprawiono łącznie 14 stanowisk, zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) – wymiana plansz na stanowiskach ścieżki;

[5] oznakowanie granic obszarów objętych ochroną ścisłą: zadania zrealizowane (przez podmioty zewnętrzne) w zakresie wymiany uszkodzonych tablic (osiem tablic) oraz zainstalowanie nowych tablic z oznakowaniem obszarów ochrony ścisłej (10 tablic).

2023 r.⁷⁷:

[1] zabezpieczanie drzewostanów przed uszkodzeniami powodowanymi przez zwierzęta roślinożerne, poprzez naprawy bieżące i remonty kapitalne (przez podmioty zewnętrzne) 304 mb ogrodzeń.

3.2. b) Zadania realizowane w zakresie działań ochronnych wynikających z zadań ochronnych na obszarach ochrony czynnej

2019 r.:

[1] czyszczenia wczesne, czyszczenia późne (roślinności leśnej): zrealizowane zadania (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 7,23 ha;

[2] cięcia I, II i III klasy wieku (trzebieże oraz cięcia o charakterze przekształceniowym): zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 21,67 ha;

[3] udostępnianie drzewostanów II klasy wieku do zrywki: zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 5,57 ha;

[4] stosowanie różnych rodzajów cięć dla potrzeb przebudowy składu gatunkowego drzewostanów o charakterze przekształceniowym (cięcia IV, V i starszej klasy wieku), rozmiar do 110 ha, zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 18,91 ha;

[5] przygotowanie terenu do odnawiania drzewostanu – sadzenie drzew pod osłoną drzewostanu, na powierzchniach po zrębach sanitarnych, w ramach poprawek i uzupełnień oraz przez siew; zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) na powierzchni 11,45 ha;

[6] ochrona odnowień poprzez składanie gałęzi: zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) w liczbie 10545 m³;

[7] wykaszanie roślinności zielnej w odnowieniach: zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) na powierzchni 6,78 ha;

[8] wykaszanie roślinności zielnej, prace szkółkarskie, zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 1,28 ha;

[9] zbiór nasion buka, lipy drobnolistnej, wiązu górskiego, jarzęba pospolitego, klonu jaworu, szyszek jodły oraz nasion drzew i krzewów biocenotycznych (głogu, tarniny): zebrano łącznie (przez podmioty zewnętrzne) 35,5 kg;

---

⁷⁷ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

[10] opóźnienie rozpadu monokultur świerkowych przez cięcia sanitarne – usuwanie powalonych, złamanych oraz zasiedlonych przez owady drzew z pozostawieniem części drzew niezagrażających zdrowotności drzewostanów rozmiar według stopnia zagrożenia przez owady: zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) w ilości 8854,51 m³;

[11] prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez wykładanie pułapek klasycznych, feromonowych na kornika drukarza i gatunki towarzyszące, m.in. kornika drukarczyka, rytownika pospolitego, czterooczaka świerkowca, rozmiar według potrzeb: zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) to ustawienie 117 szt. pułapek feromonowych oraz 131 szt. pułapek klasycznych;

[12] monitoring i ograniczenie liczebności ryjkowców w uprawach i młodnikach poprzez wykładanie pułapek klasycznych na szeliniaka, rozmiar zadań według potrzeb: nie realizowano;

[13] prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez jesienne poszukiwania larw owadów z rodzaju zasnują: wykonano (przez podmioty zewnętrzne) 52 próby;

[14] prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez wystawianie pułapek feromonowych na brudnicę mniszkę, wskaźnicę modrzewianeczkę: ustawiono (przez pracowników Parku) 30 szt. pułapek;

[15] odstrzały redukcyjne populacji zwierząt roślinożernych w celu ograniczenia szkód powstałych przez zgryzanie jodły i buka w odnowieniach sztucznych wprowadzanych jako przebudowa drzewostanów, wymiar zadań do 50 szt. jeleni: zrealizowany zakres to odstrzał 32 szt.;

[16] zabezpieczanie młodego pokolenia drzew poprzez grodzenie upraw siatką leśną, rozmiar zadania do 3 000 mb., zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) to ustawienie łącznie 2 930 mb ogrodzeń;

[17] zabezpieczanie młodego pokolenia drzew – smarowanie drzew środkiem odstraszającym, wymiar prac do 30 ha: zadania wykonano (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 27,56 ha;

[18] zabezpieczenie młodego pokolenia drzew – stosowanie zabezpieczeń mechanicznych wymiar prac według potrzeb: wykonano (przez podmioty zewnętrzne) 7,6 tys. szt. zabezpieczeń upraw osłonami siatkowymi indywidualnymi (palikowanie);

[19] demontaż starych ogrodzeń rozmiar do 3000 mb: zdemontowano (przez podmioty zewnętrzne) 2877 mb starych ogrodzeń;

[20] restytucja i ochrona populacji owadów zapylających: pszczoła miodna, murarka ogrodowa, trzmiele, wymiar prac według potrzeb: zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) w liczbie 217 roboczogodzin;

[21] waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych przez pielęgnowanie starych sadów i przydomowych drzew, wymiar prac według potrzeb: wykonano (przez podmioty zewnętrzne) koszenia sadu na powierzchni 1,35 ha;

[22] odstrzał redukcyjny jelenia w celu zapobiegania ekspansji obcego gatunku zwierząt, plan odstrzału do pięć szt.: nie zrealizowano, ponieważ jelenia na terenie PNGS miał naturalnego reduktora – wilka;

[23] odstrzał redukcyjny osobników z gatunku dzik, zgodnie z ustawą z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie⁷⁸, w celu minimalizacji zagrożenia epizootycznego, wymiar zadań do realizacji według potrzeb: odstrzelono 10 szt.;

[24] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznych poprzez ręczne koszenie wyznaczonych powierzchni wraz z usuwaniem biomasy, wymiar prac na powierzchni do 1,01 ha: wykonano (przez podmioty zewnętrzne) ręczne koszenie siedliska hydrogenicznego na powierzchni 1,01 ha;

[25] zachowanie zasobów genowych populacji *Pinus x rhaetica*⁷⁹ z Gór Stołowych poprzez bieżące utrzymanie plantacji zachowawczej *Pinus x rhaetica*, pielęgnację powierzchni plantacji i w razie potrzeby naprawy ogrodzenia, hodowla sadzonek, wymiar prac na powierzchni do 1,3 ha; zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) pielęgnacja 1,1 ha powierzchni plantacji;

[26] zwiększanie liczby potencjalnych miejsc rozrodczych dla popielicowatych, wymiar zadania instalacja do 20 szt. budek: zawieszono 15 szt. specjalnych budek dla tych ssaków;

[27] zwiększanie liczby potencjalnych schronień letnich dla nietoperzy, rozmiar do 10 szt.; zainstalowano osiem sztucznych schronień;

[28] utrzymanie istniejących miejsc rozrodczych dla popielicowatych, wymiar zadania utrzymanie do 87 miejsc siedlisk: kontrola i czyszczenie 62 budek;

[29] utrzymanie istniejących sztucznych schronień letnich dla nietoperzy, wymiar zadania ochrona 101 szt. budek: zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) kontrole i czyszczenie wszystkich sztucznych schronień;

[30] bieżące naprawy i konserwacje ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w Parku Narodowym Gór Stołowych”, wymiar zadania 12 stanowisk, zrealizowany zakres (przez podmiot zewnętrzny) – demontaż i wymiana wszystkich uszkodzonych elementów wyposażenia;

[31] bieżące naprawy i konserwacje: stanowiska edukacyjnego „Radkowskie Baszty” (ścieżka geologiczna), stanowisk edukacyjnych „Wisząca Skala, Podmorskie Kanały, Białe Ściany” (ścieżka geologiczna), kładki edukacyjnej „Niknąca Łąka”, wymiar zadań według potrzeb: zrealizowany zakres zadań oczyszczenie i malowanie preparatem ochronnym do drewna, drobne uzupełnienie desek gontu modrzewiowego, montaż i stabilizacja stopni terenowych, uzupełnianie poszycia kładek.

Lata 2020–2022:

[1] czyszczenia wczesne, czyszczenia późne, wymiar zadań do 35 ha obszarów leśnych, zrealizowany zakres przez podmiot zewnętrzny czyszczenie na obszarze 33,64 ha;

[2] cięcia I, II i III klasy wieku (trzebieże oraz cięcia o charakterze przekształceniowym), rozmiar zadania na obszarze do 31 ha: zakres zrealizowany przez podmiot zewnętrzny na obszarze do 28 ha;

[3] przygotowanie powierzchni do odnawiania drzewostanu – sadzenie drzew pod osłoną drzewostanu, na powierzchniach po zrębach sanitarnych, w ramach poprawek i uzupełnień oraz przez siew wymiar zadania do 75 ha; zrealizowany zakres przez podmiot zewnętrzny 74,99 ha,

---

⁷⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1082.

⁷⁹ Sosna drzewokosa.

[4] ochrona odnowień poprzez składanie gałęzi, rozmiar według potrzeb: zrealizowany zakres przez podmiot zewnętrzny – 55471,90 m³;

[5] wykaszanie roślinności zielnej w odnowieniach, rozmiar do 40 ha, zrealizowany zakres przez podmiot zewnętrzny na obszarze 35,22 ha;

[6] wykaszanie roślinności zielnej w pracach szkółkarskich, rozmiar do 1,28 ha, zrealizowany zakres przez podmiot zewnętrzny na obszarze 1,28 ha;

[7] zbiór nasion buka, lipy drobnolistnej, wiązu górskiego, jarzęba pospolitego, klonu jaworu, szyszek jodły oraz nasion drzew i krzewów biocenotycznych (głogu, tarniny), rozmiar do 1200 kg: zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) 603,9 kg nasion, 250 kg szyszek;

[8] opóźnienie rozpadu monokultur świerkowych przez cięcia sanitarne – usuwanie powalonych, złamanych oraz zasiedlonych przez owady drzew z pozostawieniem części drzew niezagrażających zdrowotności drzewostanów, rozmiar według potrzeb: zrealizowany zakres zadania (przez podmioty zewnętrzne) w ilości 56661,32 m³;

[9] prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez jesienne poszukiwania larw owadów z rodzaju zasnuje, rozmiar do 141 prób: zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) 97 prób;

[10] prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez wystawianie pułapek feromonowych na brudnicę mniszkę, wskaźnicę modrzewianeczkę oraz inne gatunki wskazane przez Instytut Badawczy Leśnictwa lub Zespół Ochrony Lasu, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres (przez pracowników parku) ustawienie 75 szt. pułapek;

[11] prowadzenie czynności w zakresie ochrony lasu, w szczególności wykonywanie monitoringu zagrożenia drzewostanów przez wykładanie pułapek klasycznych, feromonowych na kornika drukarza i gatunki towarzyszące, m.in. kornika drukarczyka, rytownika pospolitego, czterooczaka świerkowca, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres zadania (przez podmioty zewnętrzne) ustawienie 485 szt. pułapek feromonowych na kornika drukarza oraz 436 szt. pułapek klasycznych na kornika drukarza;

[12] odstrzały redukcyjne populacji zwierząt roślinożernych w celu ograniczenia szkód powstałych przez zgryzanie jodły i buka w odnowieniach sztucznych wprowadzanych jako przebudowa drzewostanów; zrealizowany zakres – odstrzelono 11 szt. zwierząt;

[13] zabezpieczanie młodego pokolenia drzew poprzez grodzenie upraw siatką leśną, rozmiar do 2000 mb.: zrealizowany zakres zadania (przez podmioty zewnętrzne) ustawienie 1103 mb ogrodzenia oraz 240 mb ogrodzenia dla ochrony biogrup;

[14] zabezpieczanie młodego pokolenia drzew – smarowanie drzew środkiem odstraszającym rozmiar zadania na obszarze do 140 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) na obszarze 136,21 ha;

[15] zabezpieczenie młodego pokolenia drzew – stosowanie zabezpieczeń mechanicznych, rozmiar według potrzeb: zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) 21,84 szt. zabezpieczanie upraw osłonami siatkowymi indywidualnymi (palikowanie);

[16] naprawy bieżące, remonty kapitalne oraz czasowy demontaż istniejących ogrodzeń wymiar zadania według potrzeb; zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) 18 626 mb ogrodzeń - naprawy bieżące oraz 60 szt. przejazdów; 3024 mb remonty kapitalne ogrodzeń; 519 mb tymczasowy demontaż istniejących ogrodzeń, montaż nowych ogrodzeń (przez podmioty zewnętrzne) 2 169 mb;

[17] restytucja i ochrona populacji owadów zapylających: pszczoła miodna, murarka ogrodowa, trzmiele, rozmiar zadania według potrzeb, zrealizowany zakres zadania (przez podmioty zewnętrzne) 698 roboczogodzin;

[18] waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych przez pielęgnowanie starych sadów i przydomowych drzew, wymiar zadania według potrzeb; zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) koszenie sadu na powierzchni 3,6 ha;

[19] odstrzał redukcyjny jenota w celu zapobiegania ekspansji obcego gatunku zwierząt, wymiar zadania do pięciu szt., nie zrealizowano odstrzału, ponieważ jenot na terenie PNGS miał naturalnego reduktora – wilka;

[20] odstrzał redukcyjny osobników z gatunku dzik w celu minimalizacji zagrożenia epizootycznego rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres: odstrzelono pięć szt.;

[21] monitoring obszaru Parku objętego ochroną czynną; usuwanie wraz z utylizacją okazów rdestowca ostrokończystego z powierzchni 0,018 ha, (usuwanie rdestowca - podmioty zewnętrzne): wykonano zaplanowane prace;

[22] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznym poprzez ręczne koszenie wyznaczonych powierzchni wraz z usuwaniem biomasy oraz usuwanie naturalnego odnowienia drzew i krzewów, rozmiar 1,01 ha: zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – ręczne koszenie siedliska hydrogenicznego na powierzchni 1,01 ha, w tym usuwanie naturalnego odnowienia olszy na powierzchni 15 arów;

[23] zachowanie zasobów genowych populacji *Pinus x rhaetica* z Gór Stołowych poprzez bieżące utrzymanie plantacji zachowawczej *Pinus x rhaetica* oraz pielęgnację powierzchni plantacji i w razie potrzeby naprawy ogrodzenia, hodowlę sadzonek, rozmiar 1,3 ha: zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne), pielęgnacja wszystkich powierzchni plantacji;

[24] zwiększanie liczby potencjalnych schronień letnich dla nietoperzy, rozmiar zadania – instalacja 10 szt. budek: zainstalowano 10 (przez pracowników Parku) sztucznych schronień;

[25] utrzymanie istniejących miejsc rozrodczych dla popielicowatych, wymiar planowanych prac – konserwacja 107 szt., zrealizowany zakres (przez pracowników Parku), kontrole i czyszczenie wszystkich budek;

[26] bieżące naprawy i konserwacje ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w Parku Narodowym Gór Stołowych”, rozmiar zadania – konserwacja 12 stanowisk: zrealizowany zakres (przez pracowników parku) wymiana 12 stanowisk;

[27] bieżące naprawy i konserwacja stanowisk „Ścieżki Skalnej Rzeźby”, rozmiar zadania – 14 stanowisk: zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) – wymiana plansz na wszystkich stanowiskach ścieżki;

[28] bieżące naprawy i konserwacje: stanowiska edukacyjnego „Radkowskie Baszty” (ścieżka geologiczna); stanowisk edukacyjnych „Wisząca Skała, Podmorskie Kanały, Białe Ściany” (ścieżka geologiczna); kładki edukacyjnej „Niknąca Łąka”, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) – bieżące naprawy poszycia kładki edukacyjnej, drobne prace konserwacyjne i naprawy;

[29] wytyczenie ścieżki edukacyjnej „Skalne Grzyby” zgodnie z przebiegiem żółtego i czerwonego szlaku turystycznego i wykonaniem dojść do atrakcyjnych form skalnych, rozmiar zadania wytyczenie ścieżki do 7 500 m; zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – wykonanie stanowisk na ścieżce edukacyjnej "Skalne

Grzyby" – łącznie osiem pulpitów edukacyjnych i cztery tablice informacyjne, oznakowanie przebiegu ścieżki;

[30] oznakowanie granic PNGS – ustawienie tablic przy wejściach do PNGS, rozmiar 30 szt., zrealizowany zakres (przez pracowników Parku i podmioty zewnętrzne) – wymiana istniejących oraz wykonanie nowych tablic z oznakowaniem granic Parku, a także konserwacja istniejącego oznakowania.

2023 r.⁸⁰:

[1] regulowanie składu gatunkowego drzewostanów z uwzględnieniem fazy rozwojowej drzewostanu, typu siedliska oraz typu zbiorowiska roślinnego i możliwych wariantów składu gatunkowego – zabieg o charakterze czyszczeń późnych, rozmiar do 5 ha, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne na obszarze 2,1 ha;

[2] przygotowaniu powierzchni do odnawiania drzewostanu oraz sadzenie drzew pod osłoną, w lukach na gniazdach, w ramach poprawek i uzupełnień oraz siew, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne na obszarze 8,92 ha;

[3] pielęgnacja upraw, w tym niszczenie konkurencyjnej roślinności i pielęgnacja gleby, rozmiar prac do 30 ha, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne na obszarze 22,5 ha;

[4] prace szkółkarskie, w szczególności hodowla sadzonek, rozmiar prac do 1,34 ha, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne na obszarze 1,34 ha;

[5] zachowanie właściwego stanu zdrowotnego drzewostanów przez: usuwanie drzew opanowanych przez kornika drukarza, kornika drukarczyka, rytownika pospolitego, czterooczaka świerkowca, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres prac przez podmioty zewnętrzne, zebranie 18248,63 m³ materiału roślinnego;

[6] jesienne poszukiwania larw owadów z rodzaju zasnuja, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne, wykonano 24 próby;

[7] wystawianie pułapek feromonowych, w szczególności na brudnicę mniszkę i wskaźnicę modrzewianeczkę, zadanie według potrzeb, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne zainstalowanie 25 szt. pułapek;

[8] wykładanie pułapek klasycznych i feromonowych, w szczególności na kornika drukarza, kornika drukarczyka, rytownika pospolitego, czterooczaka świerkowca realizacja zadania według potrzeb, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne – ustawiono 105 szt. pułapek feromonowych na kornika drukarza oraz 96 szt. pułapek klasycznych na kornika drukarza;

[9] zabezpieczanie drzewostanów przed uszkodzeniami powodowanymi przez zwierzęta roślinożerne, polegające na: grodzeniu upraw siatką leśną, rozmiar prac do 500 mb ogrodzeń; zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne – ustawienie 120 mb ogrodzeń oraz 110 mb ogrodzeń w ochronie biogrup;

[10] stosowanie zabezpieczeń mechanicznych, rozmiar prac według potrzeb, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne, zainstalowanie 7,16 tys. szt., zabezpieczanie upraw osłonami siatkowymi indywidualnymi (palikowanie), 8625 mb ogrodzeń – naprawy bieżące, 765 mb ogrodzeń – remont kapitalny;

[11] usuwanie tworzonych przez człowieka barier mających wpływ na wewnętrzne powiązania ekosystemów Parku, w tym demontaż ogrodzeń, które spełniły swoją rolę, rozmiar prac do 1000 mb, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne – 670 mb demontażu ogrodzeń;

---

⁸⁰ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

[12] waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych przez pielęgnowanie starych sadów i przydomowych starych drzew i krzewów, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres przez podmioty zewnętrzne – koszenie sadu na powierzchni 1,35 ha;

[13] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznych poprzez ręczne koszenie wyznaczonych powierzchni wraz z usuwaniem biomasy, rozmiar do 1,01 ha powierzchni, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – ręczne koszenie siedliska hydrogenicznego na powierzchni 1,01 ha;

[14] zachowanie zasobów genowych populacji *Pinus x rhaetica* z Gór Stołowych poprzez bieżące utrzymanie plantacji zachowawczej *Pinus x rhaetica*, pielęgnację powierzchni plantacji i w razie potrzeby naprawy ogrodzenia, hodowlę sadzonek, rozmiar 1,3 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – pielęgnacja powierzchni 1,3 ha plantacji;

[15] utrzymanie istniejących sztucznych schronień letnich dla nietoperzy, rozmiar zadania konserwacja 94 szt. budek, zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) – kontrole i czyszczenie wszystkich sztucznych schronień;

[16] utrzymanie istniejących miejsc rozrodczych dla popielicowatych, rozmiar prac: konserwacja 127 szt. budek, zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) – kontrole i czyszczenie wszystkich budek.

3.2. c) Zadania realizowane w zakresie działań ochronnych wynikających z zadań ochronnych na obszarach ochrony krajobrazowej.

2019 r.:

[1] waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych przez pielęgnowanie starych sadów i przydomowych drzew, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – koszenie sadu 4,98 ha;

[2] restytucja i ochrona populacji owadów zapylających: pszczoła miodna, murarka ogrodowa, trzmiele, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – 577 roboczogodzin;

[3] monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin w przypadku ich stwierdzenia: koszenie, wykopywanie, wywożenie, zniszczenie poza granicami PNGS, rozmiar obszar Parku objęty ochroną krajobrazową – monitoring 0,06 ha obszaru - usuwanie rdestowca ostrokończystego, zrealizowany zakres (pracownicy Parku) - monitoring, podmioty zewnętrzne - usuwanie rdestowca;

[4] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach łąkowych, w tym ochrona siedlisk Natura 2000 – górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie *Polygono-Trisetion* oraz populacji rzadkich i chronionych roślin m.in. *Gentianella bohemica*, *Traustainera globosa*, *Dactylorhiza sambucina*, poprzez: coroczne koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt, w razie potrzeby usuwanie wywrotów drzew z przylegających do ekosystemów trawiastych zbiorowisk leśnych, które leżąc na łąkach uniemożliwiają ich koszenie mechaniczne – wykonanie prac na powierzchni do 342,38 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt na obszarze 314 ha;

[5] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznych poprzez ręczne koszenie wyznaczonych powierzchni wraz z usuwaniem biomasy, rozmiar 1,00 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – ręczne koszenie siedliska hydrogenicznego na powierzchni 1,00 ha;

[6] zachowanie populacji *Gentianella bohemica*, w tym utrzymanie stanowisk we właściwym stanie ochrony poprzez m.in. coroczne koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt, w razie potrzeby usuwanie wywrotów drzew, rozmiar prac na obszarze 0,3 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – wertykulacja fragmentu łąki o powierzchni 0,3 ha;

[7] prowadzenie rozpoznania w zakresie występowania drobnych ssaków owadożernych i gryzoni, w celu aktualizacji listy gatunków zwierząt występujących w PNGS, rozmiar – dwa stanowiska, zrealizowany zakres (przez pracowników Parku) – prowadzenie odłowów w stożki i pułapki żywołowne;

[8] pielęgnacja drzew owocowych wprowadzanych jako wzbogacenie bazy żerowej dla zwierząt, rozmiar – 0,15 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – wykaszanie roślinności zielonej wokół drzewek owocowych wraz z zebraniem i wyniesieniem pokosu z terenu Parku;

[9] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach trawiastych stanowiących rzeczywiste lub potencjalne arealy łowieckie ptaków oraz siedliska rzadkich gatunków zwierząt, rozmiar – 342,38 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – koszenie łąk, muraw i pastwisk z usuwaniem biomasy lub wypas zwierząt zapobiegające zarastaniu fragmentów łąkowych stanowiących arealy łowieckie ptaków szponiastych lub miejsca bytowania chronionych gatunków motyli, w szczególności modraszka telejusa *Phengaris teleius* oraz modraszka *nausithous*.

Lata 2020–2022:

[1] waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych – pielęgnowanie sadów oraz przydomowych drzew, rozmiar prac według potrzeb, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – 13,60 ha - koszenie sadu;

[2] restytucja i ochrona populacji owadów zapylających: pszczoła miodna, murarka ogrodowa, trzmiele, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres prac (przez podmioty zewnętrzne) w liczbie 997 roboczogodzin; 6 godzin – transport;

[3] odstrzał redukcyjny jenota w celu zapobiegania ekspansji obcego gatunku zwierząt, rozmiar zadania do 5 szt., odstrzału nie zrealizowano, ponieważ jenot na terenie Parku miał naturalnego reduktora – wilka;

[4] odstrzał redukcyjny osobników z gatunku dzik w celu minimalizacji zagrożenia epizootycznego, rozmiar według potrzeb, nie wystąpiła potrzeba odstrzału tego gatunku w tym okresie;

[5] monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin, w przypadku ich stwierdzenia: koszenie, wykopywanie, wywożenie, zniszczenie poza granicami PNGS, rozmiar – obszar Parku objęty ochroną krajobrazową – monitoring, 0,052 ha - usuwanie rdestowca ostrokończystego, zrealizowany zakres (pracownicy Parku) – monitoring, podmioty zewnętrzne – usuwanie rdestowca;

[6] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach łąkowych, w tym ochrona siedlisk Natura 2000 – górskie i niżowe murawy bliźniczkowe, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie oraz populacji rzadkich i chronionych roślin, m.in. *Gentianella bohemica*, *Traustainera globosa*, *Dactylorhiza sambucina*, poprzez: coroczne koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt, w razie potrzeby usuwanie wywrotów drzew z przylegających do ekosystemów trawiastych zbiorowisk leśnych, które leżąc na łąkach uniemożliwiają ich koszenie mechaniczne, wymiar zadania na powierzchni do 342,68 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt – 330,23 ha;

[7] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznych poprzez ręczne koszenie wyznaczonych powierzchni wraz z usuwaniem biomasy, rozmiar 1 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – ręczne koszenie siedliska hydrogenicznego na powierzchni 1,00 ha;

[8] zachowanie populacji *Gentiana bohemica*, w tym utrzymanie stanowisk we właściwym stanie ochrony poprzez coroczne koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt, rozmiar prac na obszarze 0,3 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – wertykulacja fragmentu łąki o powierzchni 0,3 ha;

[9] pielęgnacja drzew owocowych wprowadzanych jako wzbogacenie bazy żerowej dla zwierząt, rozmiar 0,15 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – wykaszanie roślinności zielonej wokół drzewek owocowych wraz z zebraniem i wyniesieniem pokosu z terenu Parku;

[10] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach trawiastych stanowiących rzeczywiste lub potencjalne arealy łowieckie ptaków oraz siedliska rzadkich gatunków zwierząt, rozmiar zadań na powierzchni 342,68 ha, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – koszenie łąk, muraw i pastwisk z usuwaniem biomasy lub wypas zwierząt, zapobiegające zarastaniu fragmentów łąkowych stanowiących arealy łowieckie ptaków szponiastych lub miejsca bytowania chronionych gatunków motyli;

[11] bieżące konserwacje obiektu Ekocentrum przy dyrekcji PNGS, rozmiar: jeden budynek, zrealizowany zakres (pracownicy Parku) – drobne naprawy i konserwacje w budynku Ekocentrum;

[12] zagospodarowanie terenu przy Ekocentrum PNGS na cele edukacyjne, rozmiar 0,1 ha, zrealizowany zakres prac (przez pracowników Parku) – bieżące prace związane z utrzymaniem roślin przy Ekocentrum, montaż tabliczek edukacyjnych na temat roślin miododajnych oraz owadów;

[13] bieżące prace związane z utrzymaniem roślin przy Ekocentrum, montaż tabliczek edukacyjnych na temat roślin miododajnych oraz owadów;

[14] bieżące naprawy i konserwacja stanowisk „Ścieżki Skalnej Rzeźby”, planowana konserwacja 14 stanowisk, zrealizowany zakres (pracownicy Parku) – wymiana wszystkich plansz na stanowiskach ścieżki.

2023 r.⁸¹:

[1] zadanie IIIA.4 – waloryzacja i zachowanie starych odmian drzew owocowych przez pielęgnowanie starych sadów i przydomowych starych drzew i krzewów, rozmiar według potrzeb, zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne): 6,08 ha – koszenie, 445,24 rbg, transport – 15 godzin;

[2] monitoring w zakresie występowania inwazyjnych gatunków roślin, w przypadku ich stwierdzenia: koszenie, wykopywanie, wywożenie, zniszczenie poza granicami PNGS, rozmiar prac na obszarze Parku objętym ochroną krajobrazową – monitoring, 0,022 ha - usuwanie rdestowca ostrokończystego, zrealizowany zakres – monitoring obszaru Parku objętego ochroną krajobrazową, usuwanie wraz z utylizacją okazów rdestowca ostrokończystego z powierzchni 0,022 ha;

[3] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach łąkowych, w tym ochrona siedlisk Natura 2000, poprzez coroczne koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt; w razie potrzeby usuwanie wywrotów drzew, rozmiar prac na powierzchni – 343,72 ha; zrealizowany zakres (przez podmioty zewnętrzne) – koszenie łąk, muraw i pastwisk wraz z usuwaniem biomasy lub ekstensywny wypas zwierząt; usuwanie wywrotów drzew

⁸¹ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

z przylegających do ekosystemów trawiastych zbiorowisk leśnych, które leżąc na łąkach uniemożliwiają ich koszenie mechaniczne;

[4] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w siedliskach hydrogenicznym poprzez ręczne koszenie wyznaczonych powierzchni wraz z usuwaniem biomasy, rozmiar powierzchni 1,00 ha, zrealizowany zakres prac – ręczne koszenie siedliska hydrogenicznego na powierzchni 1,00 ha;

[5] pielęgnacja drzew owocowych wprowadzanych jako wzbogacenie bazy żerowej dla zwierząt, rozmiar 0,15 ha, zrealizowany zakres - przez podmioty zewnętrzne (zadanie zrealizowane w ramach działania: załącznik nr 2 III A Lp. 1) - wykaszanie roślinności zielonej wokół drzewek owocowych wraz z zebraniem i wyniesieniem pokosu z terenu Parku;

[6] przeciwdziałanie procesom sukcesyjnym w ekosystemach trawiastych stanowiących rzeczywiste lub potencjalne arealy łowieckie ptaków, a także rzeczywiste lub potencjalne siedliska bezkręgowców objętych ochroną gatunkową, w szczególności motyli, rozmiar 343,72 ha, zrealizowany zakres – przez podmioty zewnętrzne koszenie łąk, muraw i pastwisk z usuwaniem biomasy lub wypas zwierząt zapobiegające zarastaniu fragmentów łąkowych stanowiących arealy łowieckie ptaków szponiastych lub miejsca bytowania chronionych gatunków motyli, w szczególności modraszka telejusa *Phengaris teleius* oraz modraszka nausithous *Phengaris nausithous*.

(akta kontroli: tom II, str. 203-230)

3.2. d) Realizacja zadań w zakresie zwalczania gatunków obcych i inwazyjnych

W zadaniach ochronnych zidentyfikowano istniejące zagrożenia wewnętrzne związane z występowaniem gatunków roślin inwazyjnych zagrażających gatunkom rodzimym. Wśród roślin tych wskazano: rdestowca ostrokończystego, rdestowca sachalińskiego, rdestowca pośredniego, barszcz Sosnowskiego, barszcz Mantegazziego, niecierpka gruczołowatego, łubin trwały. Eliminację lub ograniczanie zagrożenia i jego skutków prowadzono poprzez monitoring. W przypadku stwierdzenia występowania inwazyjnych gatunków roślin, w zadaniach ochronnych przewidziano ograniczanie ich liczebności lub całkowitą eliminację poprzez: koszenie, wykopywanie, wywożenie, zniszczenie poza obszarem Parku. W wyniku prowadzonego monitoringu potwierdzono:

- w 2019 r.: [1] cztery stanowiska rdestowca ostrokończystego o łącznej powierzchni 0,07 ha; [2] trzy płaty siedlisk łąkowych z występującym w runi łubinem trwałym o łącznej powierzchni ok. 1,35 ha;
- w 2020 r.: [1] trzy stanowiska rdestowca ostrokończystego o łącznej powierzchni 0,06 ha (w wyniku prowadzonych we wcześniejszych latach działaniach nie odnotowano okazów rdestowca na jednym z wcześniej potwierdzanych stanowisk); trzy płaty siedlisk łąkowych z występującym w runi łubinem trwałym o łącznej powierzchni ok. 1,35 ha;
- w 2021 r.: [1] trzy stanowiska oraz odnaleziono jedno nowe stanowisko rdestowca ostrokończystego o łącznej powierzchni 0,07 ha; [2] trzy płaty siedlisk łąkowych z występującym w runi łubinem trwałym o łącznej powierzchni ok. 1,35 ha; obserwowane niewielkie zmniejszenie liczby osobników w poszczególnych płatach;
- w 2022 r.: [1] trzy stanowiska oraz odnaleziono jedno nowe stanowisko rdestowca ostrokończystego o łącznej powierzchni 0,07 ha; w wyniku prowadzonych we wcześniejszych latach działaniach nie odnotowano okazów rdestowca na jednym z wcześniej potwierdzanych stanowisk; [2] trzy płaty siedlisk łąkowych z występującym w runi łubinem trwałym o łącznej powierzchni ok. 1,35 ha; obserwowane niewielkie zmniejszenie liczby osobników w poszczególnych płatach;

- w 2023 r.⁸²: [1] trzy stanowiska rdestowca ostrokończystego o łącznej powierzchni 0,04 ha (w wyniku prowadzonych we wcześniejszych latach działaniach nie odnotowano okazów rdestowca na jednym z wcześniej potwierdzonych stanowisk); [2] trzy płaty siedlisk łąkowych z występującym w runi łubinem trwałym o łącznej powierzchni ok. 1,35 ha; obserwowane niewielkie zmniejszenie liczby osobników w poszczególnych płatach; [3] odnaleziono jedno stanowisko niecierpka gruczołowatego składające się z kilkunastu osobników ww. gatunku.

Według wyjaśnień Dyrektora, w latach 2019-2023 (do 30 września) potwierdzono występowanie na terenie Parku jenota – inwazyjny gatunek obcy (IGO), (występowanie stałe, nieliczne) oraz muflona, który jak wskazano, na teren PNGS zachodzi sporadycznie z Republiki Czeskiej (gatunek odnotowano w latach 2019-2020 oraz w 2022 r.).

Według wyjaśnień Dyrektora, PNGS nie otrzymał w latach 2019-2023 (do 30 września) zgłoszeń o zidentyfikowaniu nowych gatunków obcych roślin lub zwierząt.

(akta kontroli: tom II, str. 230-231; tom III, str. 72-79, 98-101)

3.3. a) Liczba osób odwiedzających PNGS rosła i wynosiła 573 tys. osób w 2019 r., 914,8 tys. osób w 2020 r., 1300 tys. osób w 2021 r., 1303 tys. osób w 2022 r. W 2023 r. (według stanu na 15 września) wynosiła 1132 tys. osób. Dane o liczbie turystów Park uzyskiwał na podstawie odczytów z czujników EcoCounter i przekazywał do ministra właściwego do spraw środowiska w sprawozdaniach z wykonania planu działalności PNGS.

Maksymalne limity osób mogących jednocześnie przebywać w udostępnionych⁸³ obszarach Parku w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych i sportowych zostały określone w załączniku nr 5 zadań ochronnych dla PNGS na rok 2019, lata 2020-2022 oraz na rok 2023 oraz w zarządzeniach Dyrektora w sprawie udostępniania i korzystania z zasobów przyrodniczych Parku.

W badanym okresie nie dokonywano zmian zadań ochronnych w zakresie limitów osób mogących jednocześnie przebywać w miejscach udostępnionych przez Park. Zmiana dotyczyła parkingów. W 2023 r.⁸⁴ udostępniono dodatkowo cztery ścieżki edukacyjne.

Dyrektor wyjaśnił, że podstawą wskazania w projektach zadań ochronnych na rok 2019, na lata 2020-2022 oraz na rok 2023 maksymalnej liczby osób mogących jednocześnie przebywać w danym miejscu był *Operat udostępniania obszaru Parku, określenia działań edukacyjnych oraz wskazania miejsc do działalności gospodarczej z 2013 r.* oraz zapisy wcześniejszych, powstałych po sporządzeniu ww. operatu, zadań ochronnych Parku.

(akta kontroli: tom II, str. 230-231)

3.3. b) W latach 2019-2023 (do 30 września) na obszarze Parku zorganizowano 37 imprez sportowo-rekreacyjnych, w tym osiem w 2019 r., dziewięć w 2020 r., jedną w 2021 r., pięć w 2022 r. i 14 w 2023 r. W każdym przypadku na ich organizację została wydana zgoda Dyrektora. Liczba uczestników wynosiła od 10 do 500 osób.

Zasady organizacji imprez na obszarze Parku zostały uregulowane w zarządzeniu nr 6/2023 Dyrektora z dnia 2 marca 2023 r. w sprawie udostępniania i korzystania z zasobów przyrodniczych PNGS. Obowiązujące uregulowania przewidywały złożenie wniosku o wydanie zezwolenia zgodnie z określonym wzorem oraz terminie.

⁸² Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

⁸³ Zgodnie z art. 5 pkt 22 uoop, przez udostępnianie należy rozumieć umożliwianie korzystania z parku narodowego lub niektórych jego obszarów i obiektów w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, filmowania, fotografowania, a także w celach zarobkowych.

⁸⁴ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023

Kontrola NIK wykazała rozbieżności pomiędzy terminem złożenia wniosku określonym w § 13 ust. 2 zarządzenia nr 6/2023, a wskazanym we wzorze wniosku, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom II, str. 183, 257-260)

3.3. c) W ramach kontroli NIK, oględzinom⁸⁵ poddano przebiegającą przez obszar PNGS: [1] ścieżkę edukacyjną „Ochrona Ekosystemów w PNGS”, [2] trasę turystyczną Błędne Skały, [3] szlak turystyczny Parking YMCA – Błędne Skały. W ich rezultacie stwierdzono m.in.:

- w zakresie ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w PNGS”: przy wejściu na szlak ścieżki edukacyjnej umieszczono tablicę informacyjną z mapą, podstawowymi informacjami o ścieżce oraz informacją o obowiązujących zakazach. Według przedmiotowej tablicy, ścieżka prowadzi z parkingu na polanie YMCA do Błędnych Skał, ma długość ok. 4 km i pokonuje około 180 m różnicy wysokości. Na trasie umieszczono 12 stanowisk (wszystkie czytelne i w dobrym stanie technicznym) przedstawiających zagadnienia związane z zagrożeniami przyrody Gór Stołowych oraz działania podejmowane przez PNGS w celu zachowania walorów przyrodniczych. Wzdłuż ścieżki stosowano zabezpieczenia i ograniczenia zapobiegające nielegalnej dyspersji turystów poza wyznaczony szlak (podesty, poręcze). Generalnie ścieżka była w dobrym stanie technicznym. Stwierdzono trzy przypadki uszkodzenia drewnianego podestu. W związku z wycinką drzew ścieżka wymagała uzupełnień oznakowania szlaku. Nie stwierdzono przypadków schodzenia turystów poza szlak ścieżki. W dniu oględzin stwierdzono przypadki powalonych drzew, przecinających szlak ścieżki;
- w zakresie trasy turystycznej Błędne Skały (ok. 1,5 km): Błędne Skały to labirynt szczelin i zaułków na powierzchni ok. 22 ha, niekiedy niezwykle wąskich, oddzielających bloki skalne kilkunastometrowej wysokości. Na trasie zastosowano liczne zabezpieczenia i ograniczenia zapobiegające nielegalnej dyspersji turystów poza wyznaczony szlak (barierki, poręcze, kładki, płotki ograniczające wyjście poza wyznaczoną trasę), generalnie utrzymane w dobrym stanie technicznym. Przy wejściu na trasę stwierdzono uszkodzoną barierkę ograniczającą dyspersję turystów poza wyznaczoną trasę, natomiast wewnątrz labiryntu stwierdzono jeden przypadek ubytku w płotku ograniczającym wyjście poza wyznaczoną trasę;
- w zakresie szlaku turystycznego Parking YMCA – Błędne Skały (szlak niebieski, ok. 3,4 km): wzdłuż szlaku stosowano kładki. Nie stwierdzono przypadków schodzenia turystów poza trasę szlaku. W dniu oględzin stwierdzono przypadki powalonych drzew, przecinających trasę szlaku, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom II, str. 271-275)

3.4. W latach 2019-2023 (do 30 września) funkcjonariusze Straży Parku wystawili 94 mandaty karne, w tym 10 w 2019 r., 17 w 2020 r., 18 w 2021 r., 28 w 2022 r., 21 w 2023 r. Ujawnione na obszarze Parku wykroczenia dotyczyły:

- umyślnego płoszenia zwierząt (art. 15 ust. 1 pkt 3 uopp) – nałożono jeden mandat,
- zanieczyszczania obiektów przyrodniczych (art. 15 ust. 1 pkt 6 uopp) – nałożono dwa mandaty,
- palenia ognisk i wyrobów tytoniowych miejscami wyznaczonymi przez dyrektora parku narodowego (art. 15 ust. 1 pkt 10 uopp) – nałożono sześć mandatów,
- ruchu pieszego poza szlakami i trasami wyznaczonymi przez dyrektora parku narodowego, (art. 15 ust. 1 pkt 15 uopp) – nałożono jeden mandat,

⁸⁵ Przeprowadzonym 13 października 2023 r.

- wspinaczki poza miejscami wyznaczonymi przez dyrektora parku narodowego (art. 15 ust. 1 pkt 17 uopp) – nałożono trzy mandaty,
- nieuprawnionego wjazdu na teren parku (art. 15 ust. 1 pkt 18 uopp) – nałożono 50 mandatów,
- umieszczania napisów i ogłoszeń reklamowych (art. 15 ust. 1 pkt 19 uopp) – nałożono jeden mandat,
- biwakowania poza miejscami wyznaczonymi przez dyrektora parku narodowego, (art. 15 ust. 1 pkt 23 uopp) – nałożono jeden mandat.

W związku z naruszeniem ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń⁸⁶ w zakresie art. 148 (zbiór gałęzi) – nałożono cztery mandaty, art. 161 (parkowanie w miejscu niedozwolonym) – nałożono 19 mandatów, art. 166 (puszczenie psa luzem) – nałożono sześć mandatów.

Upoważnienie, o którym mowa w § 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 2005 r. w sprawie nadania funkcjonariuszom Straży Parku w parkach narodowych oraz innym pracownikom parków narodowych, którym przysługują uprawnienia funkcjonariusza Straży Parku, uprawnień do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego⁸⁷, do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego posiadało od pięciu do siedmiu funkcjonariuszy Straży Parku.

W okresie objętym kontrolą funkcjonariusze Straży Parku nie prowadzili kontroli podmiotów prowadzących działalność na terenie Parku.

(akta kontroli: tom II, str. 232-246, 492-494)

3.5. W latach 2019-2023⁸⁸ na obszarze PNGS zidentyfikowano jedną szkodę w środowisku. Była to szkoda wynikająca z błędnie prowadzonej działalności górniczej. W zakładzie górniczym „Radków I”, w nocy z 2 na 3 marca 2020 r. miało miejsce osunięcie słupa piaskowca na zachodniej ścianie zbocza eksploatacyjnego. W wyniku powyższego naruszona została granica PNGS i zajęta część działki nr 161 będącej we władaniu Parku (stanowiącej własność Skarbu Państwa). Według pomiaru dokonanego przez służbę mierniczą zakładu górniczego, zajęta powierzchnia gruntu działki nr 161 wyniosła 216 m², natomiast ilość kopaliny stanowiąca odspojone złożo piaskowca ciosowego w granicach tej działki wyniosła 31 570 ton. Wartość materiału skalnego oszacowano na kwotę od 3 157,0 tys. zł do 7 576,8 tys. zł (netto), zależnie od jego jakości. Dyrektor nie zawiadomił Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu o wystąpieniu na obszarze Parku szkody w środowisku⁸⁹. O naruszeniu granic PNGS Dyrektor poinformował MKiŚ 7 kwietnia 2021 r. Przypadkiem tej szkody, ze względu na własność, zajął się Okręgowy Urząd Górniczy we Wrocławiu. Obecnie sprawą dochodzenia odszkodowania zajmuje się Urząd Prokuraturii Generalnej RP w Warszawie.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu nie prowadził postępowań w trybie ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie⁹⁰, dotyczących wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku na terenie PNGS. Według stanu na 4 października 2023 r. nie otrzymał także żadnego zgłoszenia na podstawie art. 24 ww. ustawy, o wystąpieniu bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkodą w środowisku na terenie PNGS.

(akta kontroli: tom I, str. 150-152; tom II, str. 261-270)

⁸⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 2119, ze zm.

⁸⁷ Dz. U. Nr 74, poz. 648.

⁸⁸ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

⁸⁹ Dyrektor PNGS nie miał obowiązku informowania Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu.

⁹⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 2187.

3.6. Monitoring ruchu turystycznego na obszarze PNGS był systematycznie prowadzony od początku istnienia Parku (1993 r.). Monitoringiem objęte były płatne trasy turystyczne Szczeliniec Wielki i Błędne Skały. W okresie objętym kontrolą monitoring był realizowany za pomocą następujących narzędzi: [1] dane ze sprzedaży biletów na udostępnianie tras turystycznych w celu ustalenia liczby turystów na tych trasach; [2] dane z tzw. ecocounterów w zakresie ustalenia struktury przestrzennej i dziennej ruchu turystycznego oraz ocen występujących trendów natężenia ruchu turystycznego.

Sieć tzw. ecocanterów powstała w PNGS w 2016 r. Oprócz istniejących 38 urządzeń (z których 36 zainstalowano w 2016 r., w ramach utworzonego Systemu Monitoringu Ruchu Turystycznego – SMRT), w 2018 r. uruchomiono kolejne dwa urządzenia służące monitoringowi wspinaczy. W 2023 r. z związku z zakończeniem inwestycji polegającej na przebudowie bylej drogi powiatowej i przekształcenia jej na szlak pieszo-rowerowy, zainstalowano kolejne cztery urządzenia. Dane z tzw. ecocounterów są analizowane w układzie godzinowym, według dni tygodnia, miesięcznie, w latach lub w innych zdefiniowanych okresach. Opracowane wyniki są prezentowane w formie sprawozdań, artykułów naukowych, w trakcie wystąpień konferencyjnych i informacji przedstawianych Radzie Naukowej PNGS. SMRT pozwalał ocenić w jakim rejonie Parku obserwowano koncentrację lub brak turystów, a także w których miejscach PNGS zarejestrowano przypadki antropopresji⁹¹ lub zjawisko overturizmu⁹². Pozwalał również ocenić wpływ udostępniania nowych atrakcji turystycznych na obszarze Parku na zachowanie się turystów (np. udostępnienie Skalnej Czaszki w masywie Narożnika).

W wyniku prowadzonych analiz danych z monitoringu ruchu turystycznego zostały zdefiniowane następujące kluczowe problemy dotyczące wpływu turystyki na zasoby przyrodnicze PNGS:

- a) zjawisko overturizmu na Trasach Turystycznych Szczeliniec Wielki i Błędne Skały (występowanie liczby turystów uniemożliwiającej swobodne przebycie trasy);
- b) łamanie zakazów przebywania na zamkniętych szlakach turystycznych (np. w okresie lęgowym sokoła wędrownego);
- c) przełożenie liczby turystów na liczbę samochodów poruszających się drogami publicznymi na obszarze Parku (np. pozostawianie pojazdów wzdłuż dróg co powoduje zatory drogowe);
- d) przełożenie liczby turystów na ilość odpadów zbieranych z miejsc udostępnionych (np. wykorzystywane przy sporządzaniu planu finansowego).

Zbierane dane ilościowe były wykorzystywane także przy przeprowadzanych badaniach turystów i mieszkańców regionu. Badania jakościowe przeprowadzane w formie ankiet pozwoliły na identyfikację preferencji turystów, miejsca ich zamieszkania do poziomu województwa, przyczyn przyjazdu do Parku, a także zdefiniowania zauważanych przez nich problemów wynikających z dużego ruchu turystycznego (np. zbyt mała liczba miejsc parkingowych, brak sprawnej komunikacji publicznej, tłumy na szlakach, niewłaściwe zachowanie turystów). Dzięki badaniom ankietowym mieszkańców regionu zidentyfikowano utrudnienia jakie niesie za sobą masowa turystyka dla lokalnego społeczeństwa (np. korki i utrudnienia w ruchu, zbyt mała liczba miejsc parkingowych, zaśmiecanie obszaru Parku, niewłaściwe zachowanie turystów).

---

⁹¹ Całokształt działań ludzkich wywierająca wpływ na środowisko przyrodnicze. Często są to zanieczyszczenia wody, emisja hałasu, zaśmiecanie, wycinanie lasu, emisja i immisja zanieczyszczeń do wody, powietrza i gleby.

⁹² Zjawisko polegające na tym, iż do najbardziej popularnych miejsc przybywa tak wielu turystów, że staje się uciążliwe dla miejscowej ludności.

Wyniki badania ilościowego turystów na trasach turystycznych Szczeliniec Wielki i Błędne Skały były także podstawą wprowadzenia w 2022 r. (jako pierwszy polski park narodowy) godzinowego limitu wejść. W 2022 r. limit wejść wynosił 400 osób na godzinę na każdą z tras. W 2023 r. zmniejszono limit wejść na trasę turystyczną Błędne Skały do 350 osób na godzinę, natomiast utrzymano godzinowy limit wejść na trasę turystyczną Szczeliniec Wielki (400 osób na godzinę). Badanie ilościowe wykazało, że turyści zmniejszyli presję na wejścia w godzinach okołopołudniowych, a zwiększyli korzystanie z trasy turystycznej w godzinach porannych i popołudniowych. Pozwoliło to na bardziej równomierne rozłożenie obłożenia tras turystycznych, zaś turyści, jak i mieszkańcy, pozytywnie ocenili wprowadzenie limitowania wejść na płatne trasy turystyczne.

Współpraca ze środowiskiem naukowym przy ocenie ruchu turystycznego pozwoliła w 2019 r. na sporządzenia Strategii Rozwoju Turystyki w PNGS. Przygotowanie strategii przez środowisko naukowe pozwoliło na zdefiniowanie aktualnych problemów, a także podjęcia koniecznych działań w kwestii pogodzenia rosnącego ruchu turystycznego (skutkującego wzrostem przychodów finansowych do budżetu Parku) z obowiązkiem ochrony przyrody.

(akta kontroli: tom III, str. 180-181)

3.7. Zgodnie z art. 95 pkt 3 uoop, organem opiniodawczo-doradczym w zakresie ochrony przyrody była, działająca przy dyrektorze parku, Rada Naukowa Parku. W świetle art. 97 ust. 3 uoop, do jej zadań należało w szczególności: 1) ocena realizacji zadań w zakresie ochrony przyrody; 2) opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie ochrony przyrody wydawanych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska; 3) przedstawianie wniosków i opinii w sprawach ochrony przyrody; 4) opiniowanie planów rozwoju i strategii wojewódzkich w zakresie ochrony przyrody.

W związku z upływem 14 marca 2020 r. kadencji Rady Naukowej PNGS, powołanej zarządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 marca 2015 r.⁹³, PNGS przesłał 20 grudnia 2019 r. projekt zarządzenia Ministra Środowiska w sprawie powołania członków Rady Naukowej PNGS. Nowa Rada Naukowa PNGS w liczbie 20 członków została powołana zarządzeniem Ministra Środowiska z dnia 10 września 2020 r.⁹⁴

Dyrektor przedkładał Radzie Naukowej PNGS do opiniowania m.in. projekty zadań ochronnych. W latach 2019-2023 (do 30 września) Rada Naukowa PNGS obradowała na ośmiu posiedzeniach⁹⁵, na których z udziałem Dyrektora omawiano m.in.: wykonane zadania ochronne, prowadzone na terenie Parku badania naukowe, monitoring ruchu turystycznego, a także przedstawioną przez Dyrektora koncepcję funkcjonowania Parku.

(akta kontroli: tom II, str. 488-491; tom III, str. 1-71)

3.8. W okresie objętym kontrolą zrealizowano łącznie 57 postępowań o udzielenie zamówień publicznych dotyczących inwestycji służących celom parku narodowego, w tym 36 na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁹⁶, tj. 19 w 2019 r. i 17 w 2020 r. oraz 21 na podstawie ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych⁹⁷, tj. jedno w 2021 r. oraz po 10 w 2022 r. i 2023 r.⁹⁸.

W wyniku analizy dwóch zamówień:

⁹³ Dz. Urz. Ministra Środowiska z dnia 13 marca 2015 r., poz. 32, ze zm.

⁹⁴ Dz. Urz. Ministra Środowiska z dnia 18 września 2020 r., poz. 37.

⁹⁵ W dniach: 22 marca 2019 r., 15-16 listopada 2019 r., 16 września 2020 r., 10 czerwca 2021 r., 22 października 2021 r., 8 kwietnia 2022 r., 21-22 października 2022 r., 31 marca - 1 kwietnia 2023 r.

⁹⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, ze zm. (uchylona z dniem 1 stycznia 2021 r.). Dalej: ustawa Pzp.

⁹⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, ze zm. Dalej: ustawa Pzp.

⁹⁸ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

[1] „Wykonanie prac związanych z czynną ochroną ekosystemów leśnych w PNGS w 2021 roku” o wartości 3 106,5 tys. zł z 26 stycznia 2021 r.⁹⁹,

[2] „Budowa szlaku pieszo-rowerowego z kostki piaskowcowej 15/17 wraz z małą infrastrukturą turystyczną” o wartości 8 831,0 tys. zł z 17 lutego 2020 r.¹⁰⁰

Mając na uwadze powyższe stwierdzono, że działania PNGS były zgodne z wewnętrznymi regulacjami dotyczącymi udzielania zamówień publicznych¹⁰¹ oraz przepisami ustawy Pzp i aktów wykonawczych do ustawy Pzp¹⁰², odpowiednio w zakresie przygotowania i przeprowadzenia postępowania, udzielenia, jak i realizacji zamówienia, w tym ewentualnych zmian umowy w sprawie zamówienia publicznego, prawidłowo stosowano/wyłączono zasadę konkurencyjności, PNGS miał zabezpieczone środki finansowe na pokrycie inwestycji, podmioty wybrane w postępowaniu przetargowym spełniały kryteria określone w Specyfikacji Warunków Zamówienia, oferta zawierała wymagane dokumenty, PNGS w umowie z wykonawcą zabezpieczył swój interes prawny, tj. przewidział kary umowne za nieterminową realizację zamówienia.

W okresie objętym kontrolą zrealizowano 129 postępowań o udzielenie zamówień publicznych dotyczących inwestycji służącym parku narodowemu, do których nie miała zastosowania ustawa Pzp. Przeprowadzono szczegółowe badanie dwóch zamówień do których nie miała zastosowania ustawa Pzp, udzielonych w trybie zapytania ofertowego:

[1] „Wykoszenie wraz z zebraniem i wyniesieniem pokosu w celu zapobiegania naturalnej sukcesji lasu na cennych siedliskach łąkowych o łącznej powierzchni 12,75 ha” o wartości 27,4 tys. zł¹⁰³, rozstrzygnięte 28 maja 2020 r.¹⁰⁴,

[2] „Usunięcie rdestowca z czterech stanowisk zlokalizowanych na obszarze PNGS o łącznej powierzchni 0,07 ha” o łącznej wartości 18,1 tys. zł¹⁰⁵, rozstrzygnięte 11 kwietnia 2022 r.¹⁰⁶

Powyższe zamówienia udzielone w trybie zapytania ofertowego były przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi w PNGS wewnętrznymi regulacjami¹⁰⁷ i zapewniały wykonawcom niedyskryminacyjny dostęp do zamówień, gwarantowały przejrzystość postępowania i wyboru wykonawcy oraz ograniczały ryzyko nieefektywnego wydatkowania środków publicznych.

(akta kontroli: tom I, str. 150-152; tom II, str. 261-270)

3.9. W PNGS prowadzono działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne związane z ochroną przyrody Parku.

W ramach działań edukacyjnych, w Ekocentrum PNGS udostępniano stałą ekspozycję przyrodniczą, prezentującą walory przyrody żywej i nieożywionej Gór Stołowych. Liczba odwiedzających wyniosła 23774 osoby w 2019 r., 8866 osób w 2020 r., 6687 osób w 2021 r., 13574 osoby w 2022 r. i 10733 osoby w 2023 r. (do

⁹⁹ Data składania i otwarcia ofert, umowa nr 2/ZAO/2021 i 3/ZAO/2021 z 10 lutego 2021 r. oraz umowa nr 4/ZAO/2021 z 3 marca 2021 r. zawarta w Kudowie-Zdroju.

¹⁰⁰ Data składania i otwarcia ofert, umowa nr ZBU/5/2020 z 2 marca 2020 r. zawarta w Kudowie-Zdroju.

¹⁰¹ Zarządzenie nr 32/2020 Dyrektora z dnia 31 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia do stosowania Regulaminu udzielania Zamówień Publicznych w Parku Narodowym Gór Stołowych.

¹⁰² Tj. z przepisami rozporządzenia Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie rodzajów dokumentów, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w postępowaniu o udzielenie zamówienia (Dz. U. z 2020 r. poz. 1282, ze zm.) – uchylone z dniem 1 stycznia 2021 r. oraz z rozporządzeniem Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dnia 23 grudnia 2020 r. w sprawie podmiotowych środków dowodowych oraz innych dokumentów lub oświadczeń, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy (Dz. U. poz. 2415, ze zm.).

¹⁰³ Szacunkowa wartość zamówienia wynosiła 40,0 tys. zł.

¹⁰⁴ Umowa nr ZBN.371.5.2020 z 2 czerwca 2020 r. zawarta w Kudowie-Zdroju.

¹⁰⁵ Szacunkowa wartość zamówienia wynosiła 27,0 tys. zł.

¹⁰⁶ Umowa nr 2/ZBN/2022 z 12 kwietnia 2022 r. zawarta w Kudowie-Zdroju.

¹⁰⁷ Zarządzenie nr 32/2020 Dyrektora z dnia 31 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia do stosowania Regulaminu udzielania Zamówień Publicznych w Parku Narodowym Gór Stołowych.

30 września). Pracownicy Parku prowadzili również stacjonarne i terenowe zajęcia, mające postać prelekcji, pogadanek, warsztatów terenowych i wycieczek. W zajęciach uczestniczyło 3360 osób w 2019 r., 640 osób w 2020 r., 2564 osób w 2021 r., 3491 osób w 2022 r. i 2292 osoby w 2023 r. (do 30 września).

Celom edukacyjnym służyły ścieżki edukacyjne: (1) Ścieżka Skalnej Rzeźby, (2) Niknąca Łąka, (3) Czynna Ochrona Płazów, (4) Ochrona Ekosystemów w PNGS, (5) Ścieżka Skalnych Grzybów – o łącznej długości ok. 16,0 km. Zlokalizowano na nich łącznie 40 przystanków edukacyjnych. Dodatkowo na terenie Parku utworzonych zostało sześć stanowisk edukacyjnych pn. „Geoatrakcje Gór Stołowych”.

Park udostępniał na swojej stronie internetowej¹⁰⁸ informacje o walorach, turystyce, edukacji oraz działaniach prowadzonych na jego terenie. W zakładce „Edukacja” udostępniono informacje m.in. o dostępnych ścieżkach edukacyjnych, realizowanych projektach edukacyjnych oraz udostępniano wersje on-line wydawnictw PNGS. Strona ta była tłumaczona na język angielski, niemiecki i czeski. Park monitorował liczbę pobrań oraz liczbę wizyt na stronie internetowej i w mediach społecznościowych PNGS.

(akta kontroli: tom II, str. 235-239; tom III, str. 95-97)

3.10. Dyrektor wskazał na następujące utrudnienia i przeszkody w realizacji zadań związanych z ochroną przyrody i udostępnianiem obszaru Parku:

[1] wielkoobszarowe zamieranie sztucznych drzewostanów będących monokulturami świerka pospolitego niedostosowanymi do siedliska (około 83% powierzchni drzewostanów Parku) wynikające m.in. z gradacji kornika drukarza);

[2] niezgodność składu gatunkowego drzewostanu z siedliskiem oraz niewłaściwa struktura przestrzenna i wiekowa drzewostanów;

[3] silna antropopresja na obszarze Parku polegająca m.in. na:

- niszczeniu ekosystemów naskalnych,
- antropogenicznej erozji gleb na stokach,
- przebywaniu turystów lub odwiedzających Park w miejscach lub obszarach niedostępnych,
- używaniu pojazdów mechanicznych, w szczególności motocykli i quadów, powodujących niszczenie roślinności w pobliżu szlaków turystycznych, runa leśnego i ekosystemów nieleśnych oraz płoszenie i niepokojenie zwierząt,
- używaniu bezzałogowych statków powietrznych (dronów), powodujące płoszenie i niepokojenie zwierząt,
- wzroście ruchu turystycznego na Szczelińcu Wielkim i Błędnym Skalach, powodujący w szczególności rosnącą ilość odpadów, nadmierny hałas oraz nasilanie się procesów erozyjnych w rejonach szlaków turystycznych,
- zanieczyszczeniu powietrza, gleb i wód oraz występowaniu hałasu wzdłuż szlaków komunikacyjnych przecinających Park,
- zanieczyszczeniu powietrza, gleb i wód na skutek funkcjonowania w sąsiedztwie Parku zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej oraz ośrodków wypoczynkowych,
- zwiększaniu eksploatacji ujęć wód powierzchniowych i podziemnych,
- zmniejszaniu się wartości krajobrazu kulturowego na skutek wprowadzania dysharmonijnych form architektury i obiektów reklamowych w bezpośrednim sąsiedztwie Parku,

---

¹⁰⁸ www.pngs.com.pl.

- presji zabudowy prywatnych nieruchomości na obszarze Parku, powodujących w szczególności zanieczyszczenie powietrza, zrzuty zanieczyszczeń do wód oraz przekształcanie powierzchni ziemi,
- rosnącej eksploatacji ujęć wód powierzchniowych i podziemnych,
- eksploatacji kamieniołomu Radków 1;

[4] rozprzestrzenianie się inwazyjnych gatunków obcych zagrażających rodzimym populacjom gatunków zwierząt oraz zagrożenie występowaniem epizootii;

[5] niewystarczająca liczba pracowników wymaganych do prawidłowego i terminowego wykonywania wszystkich działań Parku w zmieniającym się środowisku przyrodniczym i otoczeniu społeczno-gospodarczym (wprowadzanie nowych obowiązków prawnych, podatkowych i organizacyjnych, brak zastępowalności pracowników w trakcie absencji, brak płynnej zastępowalności pokoleniowej).

(akta kontroli: tom I, str. 134-138)

3.11. PNGS realizował zabiegi ochronne zgodnie z przepisami zarządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie zadań ochronnych dla PNGS na lata 2019-2023. Prowadzony na bieżąco monitoring obejmował skuteczność wykonanych działań ochronnych. Zabiegi ochronne zmierzały do minimalizowania oddziaływania zagrożeń w odniesieniu do:

[1] podkowca małego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[2] mopka zachodniego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, wykazano nowe stanowiska (żerowiska), nie modyfikowano działań ochronnych;

[3] nocka Bechsteina, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[4] nocka dużego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[5] wilka szarego, monitoring przeprowadzany corocznie od 1 stycznia 2019 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, obszar PNGS jest częścią terytorium jednej grupy rodzinnej; 2019 r. – siedem osobników, 2020 r. – osiem osobników, 2021 r. – dwa osobniki, 2022 r. – dziewięć osobników, 2023 r.¹⁰⁹ – pięć osobników, modyfikowano działania ochronne poprzez wstrzymanie odstrzałów redukcyjnych jeleni;

[6] modraszka telejusa, monitoring wykonany w miesiącach czerwiec - wrzesień 2021 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, populacja stabilna, nie modyfikowano działań ochronnych;

[7] modraszka nausitousa, monitoring wykonany w miesiącach czerwiec - wrzesień 2021 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan bez zmian, populacja stabilna, nie modyfikowano działań ochronnych;

[8] wydry europejskiej, monitoring wykonany w kwietniu 2021 r., stan zachowania populacji gatunku – właściwy (FV), stan uległ poprawie względem poprzedniego okresu monitoringowego (odnotowano wzrost liczby pozytywnych stanowisk i wyższe wartości wskaźnika populacyjnego), nie modyfikowano działań ochronnych;

¹⁰⁹ Do dnia zakończenia kontroli – 30 października 2023 r.

[9] popielicy szarej, monitoring przeprowadzany corocznie od czerwca do października w latach 2019-2023, stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, potwierdzono rozród gatunku, gatunek liczny, populacja stabilna, nie modyfikowano działań ochronnych;

[10] orzesznicy leszczynowej, monitoring przeprowadzany corocznie od czerwca do października w latach 2019-2023, stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, potwierdzono rozród na wszystkich stanowiskach gatunku, gatunek umiarkowanie liczny, populacja stabilna, nie modyfikowano działań ochronnych;

[11] karlika malutkiego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek liczny, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[12] karlika większego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek nieliczny, nie modyfikowano działań ochronnych;

[13] karlika drobnego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek nieliczny, potwierdzony na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[14] mrocza posrebrzanego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek nieliczny, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[15] mrocza pozłocistego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[16] mrocza późnego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[17] nocka Alkatoe, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek nieliczny, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[18] nocka Brandta, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek średnio liczny, potwierdzono rozród gatunku oraz jego obecność na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[19] nocka rudego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek liczny, potwierdzono rozród gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[20] nocka wąsatka, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji

gatunku właściwy, stan bez zmian, potwierdzono rozród, wykazany na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[21] nocka Natterea, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, potwierdzono rozród gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[22] borowca leśnego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, gatunek nieliczny, potwierdzono rozród gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[23] borowca wielkiego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan bez zmian, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[24] gacka brunatnego, monitoring wykonany w miesiącach lipiec - listopad 2019 r., czerwiec - wrzesień 2022 r., czerwiec - październik 2023 r., stan zachowania populacji gatunku właściwy, stan ten pozostaje bez zmian, potwierdzono rozród gatunku, obecność gatunku potwierdzono na wszystkich stanowiskach występowania tego gatunku, nie modyfikowano działań ochronnych;

[25] sokoła wędrownego, monitoring przeprowadzany corocznie od marca do czerwca, populacja stabilna, modyfikowano działania ochronne poprzez modyfikację szlaków i tworzenie stref ochronnych;

[26] bociana czarnego, monitoring przeprowadzany corocznie od kwietnia do czerwca, spadek liczebności populacji od początku wieku o ok. 50%, pogorszenie siedlisk głównie w następstwie deficytu wodnego i zabudowy, modyfikowano działania ochronne poprzez tworzenie stref ochronnych;

[27] puchacza, monitoring przeprowadzany corocznie, od lutego do maja, spadek liczebności populacji od początku wieku o ok. 50%, pogorszenie siedlisk głównie w wyniku braku wody, zabudowy i zmiany użytkowania ziemi, niepokojenie (zwiększona presja turystyczna i wspinaczkowa), modyfikowano działania ochronne poprzez tworzenie nowych stref ochronnych;

[28] sóweczki, monitoring przeprowadzany corocznie od marca do lipca, częściowo (głównie ustalenie zagęszczenia śpiewających samców na powierzchni próbnej Równia Batorowska), spadek liczebności w wyniku wymierania lasów i usuwania drzew, modyfikowano działania ochronne poprzez tworzenie nowych stref ochronnych;

[29] włośchatki, monitoring wykonany corocznie w marcu i czerwcu w latach 2019-2023, niewielki spadek liczebności (najbardziej niekorzystne dla gatunku są prowadzone w okresie lęgowym prace gospodarcze w lasach, z powodu lęgów w osłabionych i suchych świerkach, często usuwanych z tych właśnie powodów), modyfikowano działania ochronne poprzez ochronę bierną – nowe strefy ochronne;

[30] skalnicy zwodniczej, monitoring przeprowadzany corocznie w maju i czerwcu w latach 2019-2023, populacja stabilna (corocznie odnajdywane jest ok. 100 osobników), stan zachowania gatunku pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[31] goryczuszki czeskiej, monitoring przeprowadzany corocznie w miesiącach od lipca do września w latach 2019-2023, stan zachowania gatunku pozostaje bez zmian – populacja na skraju wyginięcia, modyfikowano działania ochronne poprzez wprowadzenie dodatkowego zabiegu wertykulacji w pobliżu osobników gatunku w celu zwiększenia możliwości ich rozprzestrzeniania, rozpoczęcie zbioru nasion do zasiedlenia populacji macierzystej;

[32] storczycy kulistej, monitoring przeprowadzany corocznie w czerwcu w latach 2019-2023, populacja zagrożona wyginięciem – małowielka i z dużymi fluktuacjami pojawów, stan zachowania gatunku pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[33] storczyka bżowego, monitoring wykonany w kwietniu i maju w latach 2019, 2021 i 2023, populacja stabilna, pomimo niewielkiego spadku liczebności, stan zachowania gatunku pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[34] sosny drzewokosej, monitoring przeprowadzany corocznie w sezonie wegetacyjnym lub zimą w latach 2019-2023, populacja zagrożona wymarciem; liczba osobników z roku na rok maleje, stan zachowania gatunku pogarsza się, modyfikowano działania ochronne poprzez utworzenie plantacji drzew zachowawczych w celu zachowania puli genowej gatunku;

[35] wysokogórskich borówczysk bażynowych, monitoring wykonany w sierpniu 2021 r., siedlisko we właściwym stanie ochrony – płyty siedliska porastają krawędziowe partie wierzchowiny skał piaskowcowych Szczelińca Wielkiego; posiada niewielki areal, stan zachowania siedliska pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[36] górskich i niżowych muraw bliźniczkowych, monitoring wykonany w czerwcu i lipcu w latach 2016-2019, siedlisko w niewłaściwym stanie ochrony – murawy bliźniczkowe są rozproszone na całym obszarze Parku, stan zachowania siedliska pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[37] niżowych i górskich świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie, monitoring wykonany w czerwcu i lipcu 2022 r., siedlisko w niewłaściwym stanie ochrony (mała liczba gatunków charakterystycznych); wymaga dalszych badań, stan zachowania siedliska pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[38] górskich łąk konietlicowych użytkowanych ekstensywnie, monitoring wykonany w czerwcu i lipcu w latach 2019-2023, siedlisko na większości stanowisk we właściwym stanie ochrony; występują duże kompleksy stałe użytkowane rolniczo (regularne koszenie, wypas owiec), stan zachowania siedliska pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[39] torfowisk wysokich z roślinnością torfotwórczą, monitoring wykonany w lipcu w latach 2021-2022, siedlisko w niewłaściwym stanie ochrony; na całym obiekcie istnieje dendrytyczna sieć rowów melioracyjnych przecinających torfowisko, zarośniętych w różnym stopniu, stan zachowania siedliska pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych;

[40] torfowisk przejściowych i trzęsawisk, monitoring wykonany w czerwcu i lipcu w latach 2019-2020, siedlisko w niewłaściwym stanie ochrony pomimo prowadzonych działań z zakresu ochrony czynnej, stan zachowania jest konsekwencją znacznego przesuszenia większości torfowisk, które zostało spowodowane wykonanymi w przeszłości pracami odwadniającymi na wszystkich podmokłych obszarach Gór Stołowych, stan zachowania siedliska pozostaje bez zmian, nie modyfikowano działań ochronnych.

(akta kontroli: tom III, str. 182-195)

PNGS w całości znajduje się w obszarze ostoi Natura 2000 Góry Stołowe (PLB020006) oznaczonych symbolami PLH020004 Góry Stołowe (ostoja siedliskowa) oraz PLB020006 Góry Stołowe (ostoja ptasia). Ostoja PLH020004 zajmuje obszar 10983,60 ha, natomiast ostoja PLB020006 - 19816,70 ha. Zgodnie z art. 32 ust. 5 uoop, w przypadku, gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego, sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 w granicach parku narodowego jest dyrektor parku narodowego.

W 2021 r., mimo wymogu określonego w art. 31 uopp, nie przekazano Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska (GDOŚ) danych dotyczących oceny realizacji ochrony obszaru Natura 2000 w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków. Ostatni raport dotyczący tej dyrektywy został przekazany przez PNGS w 2018 r. – co opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom III, str. 196-215)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Dyrektor nie podejmował działań w celu aktualizacji danych określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 16 września 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych, zmienionego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r. Wskazana w rozporządzeniu powierzchnia Parku wynosząca 6340,37 ha była mniejsza o 13,66 ha od powierzchni rzeczywistej Parku wynoszącej 6354,03 ha (według stanu na 31 lipca 2023 r.).

Dyrektor wyjaśnił, że projekt rozporządzenia określającego rzeczywistą powierzchnię Parku przygotowano i przekazano do Ministerstwa Środowiska w 2011 r. Projekt ten pozostał bez odpowiedzi. Od tego czasu Park nie podejmował starań o uzyskanie nowego rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r. z uwagi na przewidywaną perspektywę w najbliższych latach wykupów gruntów sąsiadujących z Parkiem, co spowodowałoby szybką dezaktualizację nowo wydanego rozporządzenia. Wykupy prowadzone były sukcesywnie w kolejnych latach.

(akta kontroli: tom III, str. 137-140)

2. Wystąpiły rozbieżności pomiędzy danymi geometrycznymi zgłoszonymi przez Park do CRFOP, a obszarem Parku określonym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r.:

- Obręb Stary Zdrój – zgodnie z danymi CRFOP oraz według danych przekazanych przez Park w jego granicach znajdują się działki o nr ewidencyjnych 191/3, 191/1 oraz 191/6 o łącznej powierzchni 0,0798 ha. Natomiast zgodnie z opisem zawartym w rozporządzeniu w sprawie utworzenia PNGS, w skład Parku wchodzi jedynie działka 191/3 obręb Stary Zdrój, miasto Kudowa-Zdrój o powierzchni 0,07 ha;

- Obręb Nowy Zdrój, działki ewidencyjne nr 204, nr 205 i nr 206 o powierzchni odpowiednio 0,36 ha, 0,01 ha i 0,33 ha – zgodnie z danymi CRFOP oraz według danych przekazanych przez Park, działki te znajdowały się w granicach Parku. Natomiast w opisie zawartym w rozporządzeniu w sprawie utworzenia Parku, nie wymieniono enklawy PNGS składającej się z tych działek;

- Obręb Nowy Zdrój (działki ewidencyjne nr 291/151 i nr 299/5 o powierzchni odpowiednio 0,05 ha i 0,01 ha) – zgodnie z danymi CRFOP oraz według danych przekazanych przez Park, działki te znajdowały się w granicach Parku. Natomiast w opisie zawartym w rozporządzeniu w sprawie utworzenia Parku, nie wymieniono enklawy PNGS składającej się z tych działek;

- Obręb Zakrze, działka ewidencyjna nr 64/9 o powierzchni 0,0027 ha – zgodnie z danymi CRFOP oraz według danych przekazanych przez Park, działka ta znajdowała się w granicach Parku. Natomiast w opisie zawartym w rozporządzeniu w sprawie utworzenia Parku, nie wymieniono tej enklawy PNGS.

Dyrektor wyjaśnił, że podczas przygotowywania danych do CRFOP, przedmiotowe działki zostały omyłkowo dołączone do załącznika graficznego, jako będące w zarządzie Parku, ale nie stanowiące obszaru Parku.

NIK zwraca uwagę, że CRFOP jest rejestrem referencyjnym dla danych o formach ochrony przyrody, co oznacza, że informacje w nim zawarte powinny być kompletne,

aktualne i wiarygodne (gwarantowane przez państwo) oraz o wysokiej jakości, gdyż są gromadzone w zbiorach danych prowadzonych przez administrację publiczną i również przez nią wykorzystywane. W związku z powyższym istotne jest zapewnienie rzetelności tych danych, a dla spełnienia tego kryterium niezbędna jest skuteczna współpraca pomiędzy Parkiem a prowadzącym CRFOP w celu wyeliminowania tych rozbieżności.

(akta kontroli: tom III, str. 80-92, 137-140)

3. W Parku obowiązywały niespójne uregulowania wewnętrzne dotyczące terminu złożenia wniosku o wydanie zezwolenia na organizację na jego obszarze imprez sportowo-rekreacyjnych, prowadzenie zajęć terenowych/ćwiczeń lub szkoleń.

Zgodnie z § 13 ust. 2 zarządzenia nr 6/2023 Dyrektora z dnia 2 marca 2023 r. w sprawie udostępniania i korzystania z zasobów przyrodniczych Parku, wnioski należało złożyć nie później niż trzy tygodnie przed planowanym terminem w przypadku imprez sportowo-rekreacyjnych lub nie później niż jeden tydzień przed planowanymi zajęciami terenowymi/ćwiczeniami lub szkoleniami.

Według wzoru wniosku, stanowiącego załącznik nr 4 do przedmiotowego zarządzenia, warunkiem niezbędnym do uzyskania zezwolenia było złożenie wniosku nie później niż dwa miesiące przed planowanym terminem w przypadku imprez sportowo-rekreacyjnych lub nie później niż dwa tygodnie przed planowanymi zajęciami terenowymi/ćwiczeniami lub szkoleniami.

Dyrektor wyjaśnił, że przyczyną rozbieżności pomiędzy terminem wskazanym w zarządzeniu nr 6/2023 Dyrektora z dnia 2 marca 2023 r. w sprawie udostępniania i korzystania z zasobów przyrodniczych Parku (dla imprez sportowo-rekreacyjnych nie później niż trzy tygodnie przed rozpoczęciem imprezy; dla zajęć terenowych/ćwiczeń lub szkoleń – nie później niż jeden tydzień przed planowanym działaniem), a załącznikiem nr 4 do ww. zarządzenia (dla imprez sportowo-rekreacyjnych nie później niż dwa miesiące przed rozpoczęciem imprezy; dla zajęć terenowych/ćwiczeń lub szkoleń – nie później niż dwa tygodnie przed planowanym działaniem), była omyłka pisarska przy sporządzaniu zarządzenia i jego załączników. Nadmieniał, iż ww. zarządzenie jest najczęściej zmienianym zarządzeniem, co wynikało z faktu dostosowywania działalności Parku w tym zakresie do zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych, w tym aktywności turystów na naszym obszarze. Wyżej wykazana niezgodność zapisów pomiędzy treścią zarządzenia a treścią załącznika do zarządzenia zostanie poprawiona w najnowszej wersji zarządzenia, którą planuje się sporządzić w I kwartale 2024 r.

(akta kontroli: tom II, str. 176-184, 197, 257-260; tom III, str. 134-136)

4. Wystąpiły przypadki nieprawidłowości w stanie technicznym wybranych elementów infrastruktury Parku. Przeprowadzone 13 października 2023 r. oględziny wykazały:

- trzy przypadki uszkodzenia podestu na ścieżce edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w PNGS”;
- uszkodzenie zielonej bariery przy wejściu na Błędne Skały, ograniczającej dyspersję turystów poza wyznaczoną trasę;
- brak jednej sztachety w płotku ograniczającym dyspersję turystów poza wyznaczoną trasę na trasie turystycznej Błędne Skały;
- brak uzupełnienia oznakowań szlaku ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w PNGS” w związku z wycinką drzew na których znajdowały się takie oznaczenia;

- występowanie powalonych drzew przecinających szlak ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w PNGS” oraz trasę szlaku turystycznego Parking YMCA - Błędne Skały.

Zgodnie z art. 103 ust. 2 pkt 4 uoop, utrzymywanie w należyłym stanie infrastruktury technicznej zarządzanej przez park narodowy należało do zadań Służby Parku.

Dyrektor wyjaśnił, że prace związane z naprawą kładek na ścieżce edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w PNGS” wykonywane są obecnie w ramach umowy zawartej z wykonawcą zewnętrznym z 2 października 2023 r. i których zakończenie zaplanowane jest na 30 października 2023 r. Uszkodzenie barierki oraz brak sztachety (płotek) Błędne Skały – z racji bardzo dużej popularności, jaką cieszą się Błędne Skały (w zeszłym roku odwiedziło to miejsce ok. 306 tys. osób), zdarzają się próby (niekiedy skuteczne) dewastacji infrastruktury turystycznej. Na każde zgłoszenie uszkodzenia infrastruktury Park reaguje. Naprawy są prowadzone zazwyczaj z udziałem firm zewnętrznych w najszybszym możliwym terminie. Wykryty przypadek uszkodzenia płotku był świeży, został zgłoszony do pilnej naprawy i uzupełnienia. Nie planuje się w bieżącym roku naprawy barierki, gdyż planowana jest wymiana ogrodzenia na drewniane, zgodnie z przyjętym stylem dla infrastruktury turystycznej Parku. Dyrektor wyjaśnił także, że uzupełnienie oznakowania ścieżki zaplanowane jest do realizacji wiosną 2024 r. wraz z sezonowym odnawianiem oznakowania szlaków turystycznych na terenie Parku. Podał także, że Park porastają w większości świerki i aktualnie PNGS zmaga się z gradacją kornika, powodującą masowe obumarcie drzew. Drzewa, które obumarły są podatne na powalenia w przypadku wiatru. Dodał, że w momencie, kiedy ujawnione zostanie powalone drzewo, natychmiast zostaje ono usunięte (przy udziale firm zewnętrznych, posługujących się specjalistycznym sprzętem), w najszybszym możliwym terminie. Wykryte przez NIK przypadki są przypadkami świeżymi, a zalegające drzewa zostały już usunięte.

(akta kontroli: tom II, str. 271-275; tom III, str. 98-101)

5. W 2021 r. mimo wymogu określonego w art. 31 uoop, nie przekazano Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska (GDOŚ) danych dotyczących oceny realizacji ochrony obszaru Natura 2000 w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków. Ostatni raport dotyczący „dyrektywy ptasiej” został przekazany przez PNGS w 2018 r.

Dyrektor wyjaśnił, że zgodnie z obowiązującym do 24 września 2023 r. przepisem art. 31 uoop, PNGS jako sprawujący nadzór nad obszarami Natura 2000 Góry Stołowe PLH020004, w części pokrywającej się z obszarem Parku otrzymał od GDOŚ informację o obowiązku złożenia informacji o stanie siedlisk. Park przekazał do GDOŚ żądane informacje na temat zrealizowanych działań ochronnych dla przedmiotów ochrony ww. obszaru Natura 2000, w części pokrywającej się z PNGS 14 listopada 2018 r. Niemniej jednak ówczesny stan prawny rodził kontrowersje co do identyfikacji organu sprawującego nadzór nad obszarami Natura 2000 w przypadku, gdy dwie formy ochrony przyrody (park narodowy i obszar Natura 2000) występują na tym samym terenie. Zmiana przepisu art. 31 uoop, wprowadzona ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw¹¹⁰, wskazała, iż obowiązki ww. artykułu dotyczą regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Powyższa nieprecyzyjność przepisu art. 31 uoop miała także wpływ na nieudzielenie w 2021 r., informacji (udzielanej co trzy lata) w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków (PLB020006 Góry Stołowe). Ustawowy obowiązek nie został zrealizowany wprost, jak to miało miejsce w odniesieniu do specjalnego obszaru ochrony siedlisk w 2018 r. Dodatkowo organ

¹¹⁰ Dz. U. poz. 1688.

wskazany jako odbiorca informacji nie występował o ich przekazanie w zakresie realizacji ochrony tego obszaru w granicach Parku. W 2021 r. Park aktualizował dane zawarte w Standardowych Formularzach Danych (SDF) dla tego obszaru. Działanie to było bezpośrednio związane z aktualizacją projektu planu ochrony i potrzebą uzyskania zgodności przedstawianych danych w obu dokumentach.

(akta kontroli: tom II, str. 157-176, 180-186, tom III, str. 196-217)

OCENA CZĄSTKOWA

PNGS prawidłowo realizował zadania związane z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami, które przyczyniły się do zachowania i ochrony ich zasobów przyrodniczych. Zadania ochronne na obszarze PNGS realizowane były, z uwagi na nieustanowienie planu ochrony Parku, na podstawie zarządzeń ministra właściwego do spraw środowiska w sprawie zadań ochronnych. Dyrektor przedkładał Radzie Naukowej Parku informacje dotyczące realizowanych oraz planowanych do realizacji zadań ochronnych.

Stwierdzone w tym obszarze nieprawidłowości dotyczyły: [1] niepodejmowania działań w celu aktualizacji danych o granicach Parku oraz jego powierzchni określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r., [2] rozbieżności pomiędzy danymi geometrycznymi zgłoszonymi przez Park do CRFOP, a obszarem Parku określonym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r., [3] rozbieżności w uregulowaniach wewnętrznych Parku dotyczących terminu złożenia wniosku o wydanie zezwolenia na organizację na obszarze Parku imprez sportowo-rekreacyjnych, prowadzenia zajęć terenowych/ćwiczeń lub szkoleń, [4] niewywiązania się w 2021 r. z obowiązku określonego w art. 31 uopp, tj. przekazania GDOŚ danych dotyczących oceny realizacji ochrony obszaru Natura 2000 w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków (ostatni raport dotyczący „dyrektywy ptasiej” został przekazany przez PNGS w 2018 r.).

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

NIK nie formułuje uwag.

Wnioski

1. Opracowywanie projektów zadań ochronnych przedkładanych ministrowi właściwemu do spraw środowiska, uwzględniających wszystkie okoliczności wynikające z prowadzonego monitoringu Parku.
2. Wykorzystywanie danych pochodzących z opracowanego na potrzeby planu ochrony dla PNGS operatu udostępniania Parku i edukacji do określania limitów osób mogących przebywać jednocześnie w miejscach udostępnianych, a w przypadku stwierdzenia nieaktualności tych danych – sporządzenie nowego opracowania eksperckiego będącego podstawą ustalania tych limitów.
3. Skorygowanie zgłoszonych do CRFOP danych geometrycznych w zakresie omyłkowo zgłoszonych działek będących w zarządzie Parku, a nie stanowiących obszaru Parku.
4. Podjęcie działań w celu aktualizacji danych o powierzchni obszaru Parku określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 1997 r.
5. Doprowadzenie do spójności uregulowań wewnętrznych w zakresie terminu składania wniosku o wydanie zezwolenia na organizację imprez na obszarze Parku.
6. Usunięcie stwierdzonych w trakcie oględzin uszkodzeń infrastruktury technicznej oraz uzupełnienie oznaczeń szlaku ścieżki edukacyjnej „Ochrona Ekosystemów w PNGS”.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, dnia 30 listopada 2023 r.

Kontrolerzy
Renata Połatajko
Główny specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
p.o. Dyrektor
Marcin Kaliński

.....
podpis

.....
podpis

Maria Ossowska
Główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

Szymon Sroka
Inspektor kontroli państwowej

.....
podpis